

ΕΝΑ ΛΙΜΑΝΙ

1

Ἡ καταχνιές, ποῦ ὑφαίνουνε τὸ ῥοῦχο τοῦ χειμῶνα,
Ἐδιώξαν τῆς Νεραιίδες μὲ τῆ στερνῆ ἀλκυόνα,
Κι' ὁ ἀντίλαλος τοῦ πόντου κλαίει βαθεῖα στὸ ἄδειον ἄντρον
Σὰ μουσικῆ ἀνάμνησι θρήνου βραχνῶν σημάτων.

Θαλασσινὸ φθινόπωρο στὸν πάτο ἔχει σκεπάση
Τῆς ἀστραπῆς τῶν κοχυλιῶν καὶ τῶν φουκιῶν τὰ δάση,
Καὶ μιὰ θολοῦρα σκοτεινῆ, ποῖος ξέρει ποῦ ἔχει πάση
Τὸ τρέκλισμα τοῦ κάβουρα, τῶν ἀχιγιῶν τὸ σμάρι.

Σὰν κάστρα ποῦ ἐρημάξανε, τὰ βράχια στὸ λιμάνι
Μόνον τῆς μπόρας ἔμειναν οἱ γλάροι καπειῆνοι,
Καὶ ἡ χειμωνιάτικη νυχτιὰ μονάχα αὐτῆ τὸ ῥίχτει
Στὴν κυματοῦσα θάλασσα τὸ σκοτεινὸ τῆς δίχτυ.

2

Θυμᾶμαι τ' ἀνοιξιᾶτικο ξεψόχισμα τῆς μέρας,
Τὰ ῥόδα τοῦ ἡλιου τὰ στερνά, τὰ ῥόδα τῆς χιμαίρας
Στῶν παραθύρων τὰ γυαλιὰ, σὰ μέσα σὲ ἀνθογυάλι
Ν' ἀνθίζουν τάχα σὰν τὸ φῶς, νὰ σβνοῦν σὰ ῥόδα πάλι

Τὰ κυπαρίσσα, ποῦ ἔγερναν στοῦ δειλινοῦ τὴν αὔρα
Νυχτιάτικα φυλλώματα, κι' ὄνειρα ἐκλάθαν μαῦρα,
Καὶ στὸ βουνὸ τοῦ ἐρμολκλῆσιου ν' ἀνοίγη ἀργὰ ἡ καντήλα
Θλιμμένο νυχτολούλουδο, τὰ φωτεινά του φύλλα.

Ἐνα λιμάνι

363

Θυμᾶμαι στὸ κατώφλι τους τῆς γρηῆς μαυροντυμένες
Νὰ κλαῖν παλῆα ναυάγια, κι' αὐτὲς ναυαγισμένες,
Τὸ λιμανάκι ἐνὸς σπιτιοῦ — ψυχὴ μακρὰ ποῦ ἀράζεις! —
Κι' ἀπ' ὄλα ἐσὲ ποῦ καρτερεῖς καὶ τὸ γυαλὸ κιντᾶζεις.

3

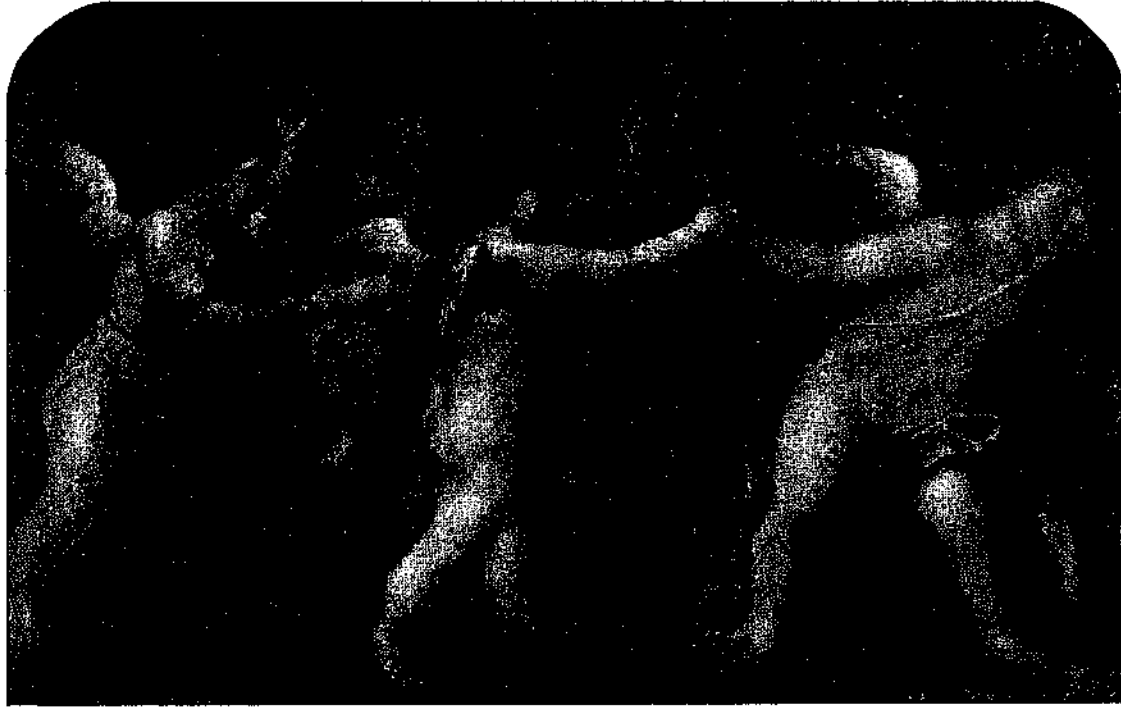
Κάποτε θάρθω πλάϊ σου μὲ τᾶλλα χελιδόνια,
Κεῖνα θὰ φύγουν ὕστερα κ' ἐγὼ θὰ μείνω αἰώνια...
Θάρθω σὰν κῦμα κάποτε, ποῦ στὴν ἀνεμοζάλῃ
Ἀναζητεῖ τὴ μοῖρα του σὶ ἄμμονδιαστὸ ἀκρογιάλι.

Τὸ γυρισμὸ ὄνειρεύομαι, τὸ δρόμο ποῦ θὰ πάρω,
Τὸ λόγγο σου, ποῦ θὲ νὰ ἰδῶ μακρὰ σὰν κάποιον φάρο,
Καὶ τὴ στιγμῆ, ποῦ ἀνάλαφρα, χωρὶς νὰ σὲ ταράξω
Ὁ ναυαγὸς στὰ πόδια σου θὰ πέσω καὶ θ' ἀράξω.

Ἄγρια ἡ ζωὴ, ποῦ ἀπλόνεται καὶ σκούζει μέσ' τὴν πόλι,
Δὲ θὰ χτυπάη τ' ἀπάνεμο κλειστὸ σου ἀραξοβόλι,
Μὰ θὰ μᾶς πνίξῃ ἢ πειὸ βαθεῖα γαλήνη, ἢ ἄγρια λήθη,
Ποῦ κυβερνεῖ τῶν λιμανιῶν καὶ τοῦρανοῦ τὰ βύθη...

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

Χορεύοντα Χερουβείμ.

Ἡ ἐν Ἀθήναις Πινακοθήκη

Αἱ Ἀθήναι—ἡ πατρίς τῆς μεγάλης Τέχνης, ἡ κατ' ἐξοχὴν πόλις τοῦ Καλοῦ, ἡ δυνάμενη νὰ καυχήθῃ ὅτι ὄχι μόνον κατέχει σήμερον τὸ ἀξιολογώτερον καὶ ἐν ταύτῳ πλουσιώτερον ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τοῦ κόσμου, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὴ αὐτὴ, μὲ τὸν Παρθενῶνά της τὸν ἀπαράμιλλον καὶ τὸ Ἐρέθειον καὶ τὸ Θησεῖον καὶ τὰ λείψανα τοῦ Ὀλυμπεῖου καὶ τὸν κόλπον τοῦ Σταδίου τὸν φιλοστόργως ἀνοιγόμενον εἰς τὸν ζῆλον τῶν ἀθλητῶν καὶ μὲ τὰς ἄλλας ἱερὰς ἀναμνήσεις της τὰς ἐπάνω καὶ κάτω τοῦ λεπτογείου ἐδάφους της, ἀποτελεῖ ἐν παρμείριστον μουσεῖον, προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν λατρείαν—αἱ Ἀθήναι αὗται, ἐπὶ χρόνους μαύρους καὶ μακροὺς βυθισθεῖσαι εἰς τῆς δουλείας τὸν λήθαργον καὶ ὑποχωρήσασαι κατ' ἀνάγκην εἰς τῶν βαρβάρων κατακτητῶν τὴν ὑπερβάρβαρον ἀμάθειαν, οὐδὲ τὴν εὐγενῆ σταδιοδρομίαν ἠδυνήθησαν νὰ συνεχίσωσιν οὐδὲ τῆς προόδου τῶν ἄλλων ἐθνῶν νὰ φανῶσι μέτοχοι.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ τέχνη τῆς ἀναγεννήσεως δὲν

ἠυδόκησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν πατρίδα ταύτην τοῦ φωτός καὶ μόνον ἡ φήμη τῶν ἐνδόξων καλλιτεχνῶν ἔφθασε μέχρις αὐτῆς, ἀόριστος καὶ ἀδιάμορφος. Μάτην δι' αὐτῆς καὶ μόνης προσεπάθουν οἱ ἀτυχεῖς παρ' ἡμῖν σπουδασταὶ τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς γλυπτικῆς νὰ σχηματίσωσιν ἐν ιδεῶδες τέχνης, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς νεωτέρας αισθητικῆς. Ἡ ἔλλειψις πινακοθήκης ὁσημέραι καθίστατο ἐπαισθητοτέρα, ἕως ὅτου ἐπληρώθη κατ' εὐχὴν ὁ χρόνος τῆς πραγματοποιήσεώς της.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1899, ὁ ἐν Μονάχῳ ἐγκατεστημένος Ἕλλην καλλιτέχνης κ. Γ. Ἰακωβίδης ἐκλήθη νὰ διευθύνῃ τὴν ἐν Ἀθήναις Πινακοθήκην, ἰδρυθεῖσαν διὰ Βασιλικῆς διατάγματος, προκληθέντος ὑπὸ τοῦ τότε ἐπὶ τῆς Παιδείας ὑπουργοῦ κ. Α. Εὐταξίου. Εὐελπίς ὁ κ. Ἰακωβίδης καὶ ἐνθουσιῶν, κατέλιπε τὸ ἐν Μονάχῳ στάδιόν του, διὰ τοῦ ὁποῦ παγκόσμιος εἶχε καταστῆ ἡ φήμη του, καὶ κατήλθεν εἰς Ἀθήνας, συναισθανόμενος τὴν σημασίαν τῆς

ἀνατεθείσης αὐτῷ ὑπηρεσίας καὶ τὸν προορισμὸν ἐνὸς μουσεῖου τῆς Τέχνης ἐν χώρᾳ, ἐν ἣ αὐτὴ ἐγεννήθη καὶ ἤκμασε καὶ ἦτις εἰς αὐτὴν καὶ μόνην ὀφείλει τὸ πλεῖστον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου της.

Καὶ πράγματι, διττὸς εἶνε ὁ προορισμὸς καὶ διττὸς ὁ σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως «τῆς ἐν Ἀθήναις Πινακοθήκης», ὡς ἐκλήθη αὐτὴ διὰ τοῦ Β. Διατάγματος τοῦ δημοσιευθέντος ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1900 : ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ διάδοσις τοῦ αισθήματος τοῦ καλοῦ καὶ ἐξευγένεισι πάντων τῶν λοιπῶν αισθημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ καλλιτεχνικοῦ αισθήματος καὶ ἡ εὐρυσίς τῶν περὶ τέχνης ἰδεῶν παρὰ τοῖς σπουδάζουσιν ἐν Ἑλλάδι τὰς καλὰς τέχνας. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος σκοπὸς θέλει ἐπιδιωχθῆ διὰ προσιτωτάτης εἰς πάντα ἐπισκέπτῃν εἰσοδῶν· ὁ δ' ἕτερος διὰ τῆς πρακτικῆς διδασκαλίας, ἐπιβαλλομένης, εἰς τοὺς σπουδαστὰς τῆς ζωγραφικῆς, τῆς ἀντιγραφῆς ὠρισμένων πινάκων καὶ ἐπιτροπομένης ταύτης, συνεπιεῖ ἀδείας τῆς Ἐφορείας, εἰς πάντα ζωγράφον ἢ φιλότεχνον.

Κατὰ τὸν ὀργανισμόν, τὸν συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Ἰακωβίδου καὶ δημοσιευθέντα, κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Σπ. Στάη ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, ἡ Πινακοθήκη ἰδρύεται προσωρινῶς εἰς τὰς ἄνω αἰθούσας τοῦ κεντρικοῦ διαμερίσματος τοῦ Πολυτεχνείου, πλὴν τῆς αἰθούσης τῆς κατεχομένης ὑπὸ τῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐν τῷ ἰδίῳ ὀργανισμῷ ἐκτίθεται ὁλόκληρος ἡ ὑπηρεσία τῆς Πινακοθήκης, ἣτις διαιρεῖται εἰς τέσσαρα κύρια τμήματα : τὸ τῆς κλασικῆς καλουμένης τέχνης, τὸ τμήμα τῆς νεωτέρας τέχνης, τὸ τῶν ἀντιγράφων καὶ τέλος τὸ τμήμα τῆς βυζαντινῆς τέχνης, πρὸς πλουτισμὸν τῶν ὁποίων παρέχεται τῷ Ἐφόρῳ ἡ ἀδεία νὰ ἐκλέξῃ καὶ νὰ παραλάβῃ πάντας τοὺς ἐν τοῖς διαφόροις δημοσίοις ἰδρύμασι πίνακας, ν' ἀγοράζῃ δὲ παρ' ἰδιωτῶν τοιούτους, ὅταν διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους χορηγηθῇ σχετικὴ πίστωσις τῇ Πινακοθήκῃ. Ἀνατίθεται πρὸς τοῦτοις τῷ Ἐφόρῳ νὰ καταρτίσῃ Βιβλιοθήκην ἐκ συγγραμμάτων τῆς Τέχνης, προσιτὴν εἰς τοὺς σπουδάζοντας αὐτὴν.

Ὡς πυρὴν τῆς ἰδρυομένης Πινακοθήκης ἐχρησίμευσαν αἱ εἰκόνες αἱ κατατεθειμέναι ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ καὶ προερχόμεναι ἐκ

διαφόρων δωρεῶν πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Πολυτεχνικὴν σχολὴν. Ὁ πατριωτισμὸς τῶν ἐξῶ Ἑλλήνων καὶ ἄλλως ἐπλούτισε τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς Πινακοθήκης μεγάλως συμβάλλει. Τὸ πρωτόκολλον, τὸ συνταχθὲν τὴν 28 Ἰουλίου 1900 μεταξὺ τοῦ ἀποθανόντος τέως διευθυντοῦ τοῦ Πολυτεχνείου Α. Θεοφιλά καὶ τοῦ Ἐφόρου τῆς Πινακοθήκης κ. Γ. Ἰακωβίδου, ἀριθμεῖ 258 τοιούτους πίνακας ἐκ δωρητῶν, ὧν πρωτεύει ὁ ἐν πενίᾳ ἐνταῦθα ἀποθανὼν ὑπέρπλοτος ἄλλοτε ἐν Ἀγγλίᾳ Στέφανος Ξένος. Τὰ πλεῖστα τῶν πλαισίων φέρουσι τὸ ὄνομά του.

Δυστυχῶς ὅμως μέγα μέρος τῶν πινάκων αὐτῶν δὲν δύναται νὰ κριθῶσιν ἄξιοι πολλοῦ λόγου, εἴτε διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐργασίαν εἴτε διὰ τὴν μεγίστην ἐκ τοῦ χρόνου φθοράν. Ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῶν καὶ τινες, ἐπὶ τῶν ὁποίων οὐδὲ χρωματισμὸς διασώζεται οὐδ' ἔχνος κἂν σχεδίου διακρίνεται. Ἐκ τῶν λοιπῶν ὀλίγοι φαίνονται ἀναμφισβητήτως πρωτότυποι, φέροντες ἐνδοξα ἐν τῇ τέχνῃ ὀνόματα καὶ δυνάμενοι νὰ καταλάβωσι μίαν τῶν πρώτων θέσεων ἐν οἰαδήποτε εὐρωπαϊκῇ πινακοθήκῃ. Ἐκ τῶν πρωτοτύπων τούτων καὶ ἐκ τῶν καλλιτέρων ἀντιγράφων ὁ ἔφορος τῆς Πινακοθήκης κατήρτισε καὶ ἐπλήρωσεν ἤδη μίαν αἴθουσαν, περιλαμβάνουσαν ἐν ὄλῳ πεντήκοντα ἐννέα πίνακας, ὧν ἐξέχουσι περὶ τοὺς δέκα πέντε, καὶ νὰ θέλῃωσιν ἱκανοὶ καὶ νὰ διδάξωσιν ἐπίσης.

Τοιοῦτοι εἶνε : μία προσωπογραφία τοῦ Ρέμπραντ (1606-1669. Ὀλλανδικὴ σχολή), καταπλήττουσα τὸν θεατὴν διὰ τοῦ ἐναρμονίου καὶ ἀπαλοῦ χρωματισμοῦ της, διὰ τῆς τελειότητος τοῦ σχεδίου καὶ διὰ τῆς ἀμιμῆτου ἐκφράσεως τῆς μορφῆς· δύο ποιητικώταται τοπιογραφίαι τοῦ Πουσσέν (1594-1665. Γαλλικὴ σχολή), καὶ μία σύνθεσις τοῦ ἰδίου, εἰκονίζουσα τὴν Δάφνην διωκομένην ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ μεταμορφουμένην εἰς τὸ ὀμάνυμον δένδρον. Ὁ ἐρωτικὸς πόθος τοῦ θεοῦ καὶ ἡ φρίκη τῆς νύμφης καὶ τῶν ἐρωτιδῶν τῶν συνδιωκόντων ἡ ἀνυπόμονος προσδοκία καὶ τοῦ χρωματισμοῦ αἱ διακυμάνσεις καὶ τοῦ πέριξ τοῦ τοῦ ἢ πρὸς τὴν σκηνὴν ἄρμονία ἐν δὲν ἀρκοῦσιν εἰς διαπίστωσιν περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ καλλιτεχνήματος τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀρχηγοῦ καὶ ἰδρυτοῦ τῆς γαλλικῆς σχολῆς, παρουσιάζουσιν οὐχ ἥττον τέλειον ἀντίγραφον ὑπὸ δεξιῶν καὶ εὐσυνειδήτου τεχνίτου ἐργασμένον. Μία σύνθεσις τοῦ Βερωνέζου, (1528-1588. Ἑνετικὴ σχολή) πιθανῶς πρωτότυπος, εἰκονίζουσα τὴν βασίλισσαν Σαββᾶ ἱκετευτικῶς γονυπετῆ πρὸ τοῦ Σολομῶντος ἢ

Ἐλαιογραφία: Πιαστέτα.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

μᾶλλον τὴν Ἑσθήρ πρὸ τοῦ Ἀσουέρου, ἐν τῇ πλαστικωτάτῃ, ἀλλὰ κάπως θεατρικῇ στάσει τῶν συνθέσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀνατομικὴ τελειότης, χρωματισμὸς ἡρεμὸς καὶ ἀπείρως ἁρμονικῶς. Νομίζει τις ὅτι ἀπὸ τῶν πτυχῶν τῶν μεγαλοπρεπῶς μακρῶν χλαμύδων ἀναδίδεται ἀρίστος ποιησις, μυχίως συγκινοῦσα. Εἰς μικρὸς πίναξ τοῦ μεγάλου Τισιανοῦ (1447-1576. Ἑνετικὴ σχολή), παριστῶν τὸν Ἰησοῦν κατὰ τὸ ἐν Ἐμμαοῦς δεῖπνον μετὰ δύο ἐκ τῶν μαθητῶν του, διακροούντων διὰ χειρονομίας ἐκφραστικωτάτης. Μία σύνθεσις τοῦ Κορεγίου (1494-1534. Σχολὴ Πάργας) πιθανῶς καὶ αὕτη πρωτότυπος, εἰκονίζουσα τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Ἐρωτος ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, ὡς παρεδόθη τῇ Ἐφορείᾳ τῆς Πινακοθήκης, πιθανώτερον ὅμως τὴν Ψυχὴν. Ἡ μήτηρ του Ἀφροδίτη, ἢ ἡ Ψυχὴ, ἐπιχαρίτως κλίνουσα τὸ εὐπλαστον σῶμα, παρακολουθεῖ τὴν διδασκαλίαν. Τὸ χρῶμα τοῦ χρόνου, τὸ ἐξωραίζον τὰ ἀρχαῖα μάρμαρα, ἔχει ἐπιχύσει κατὰ τὸ ἡδυπαθῶς ἀέρον ἐπὶ τῶν γυμνῶν σωμάτων. Μία τοπιογραφία τοῦ Κλαυδίου Λωρραίν· δύο θαλασσογραφίαι τοῦ Βάνδερ Βέφ· μία σύνθεσις τοῦ κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς Ἀναγεννήσεως ἀκμάσαντος Τισπόλο (1696-1770. Σχολὴ Ἑνετικὴ), πρωτότυπος αὕτη, παριστῶσα τὴν προσευχὴν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ κήπῳ, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν, ἐξηντλημένος, ζητεῖ νὰ παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ποτήριον τῆς ἐσχάτης ἀγωνίας. Ἐν πίνακιον μετ' ὀπωρῶν τοῦ Λινάρ, εἰκῶν χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ 1629. Ἐν ἀντίγραφον προσωπογραφίας ἐκ τῶν τοῦ Βάν Δύκ, λίαν τεχνήντως εἰργασμένον· εἰς πίναξ τοῦ Ζορδάνος (1593-1678. Φλαμανδικὴ σχολή)· δύο τοιοῦτοι ἰβραϊκῶν ὑποθέσεων τοῦ Γιορδάνου, καὶ τινες ἄλλοι πίνακες, ἀποτελοῦσι τοὺς τελειοτέρους ἐκ τῶν ἐκτεθειμένων ἐν τῇ πρώτῃ καταρτισθεῖσῃ ἤδη αἰθούσῃ.

Μετὰ τῶν ἀνωτέρω δύνανται νὰ καταταχθῶσι καὶ ἀμφότεραι αἱ εἰκόνες αἱ ἐν τῷ ἀνα χείρας

τεύχει τῶν «Παναθηναίων» δημοσιευόμεναι: Ἡ Θεοτόκος ἔργον τοῦ Πιαστέτα καὶ τὰ Χορεύοντα Χερουβείμ, ἧτις παρεδόθη τῇ Ἐφορείᾳ τῆς Πινακοθήκης ὡς ἔργον τοῦ Ροῦβένος. Κατὰ τὸν κ. Ἰακωβίδην, ὁ πίναξ οὗτος ὁμοιάζει μὲν πρὸς τινὰ τοῦ Ροῦβένος ἐκτεθειμένον ἐν τῇ παλαιᾷ Πινακοθήκῃ τοῦ Μονάχου, εἶνε ὅμως πάντῃ ἀπίθανον νὰ εἶνε τοῦ ἰδίου, οὔτε κἂν κατ' ἀντίγραφον, καθότι οὐδαμῶς φέρει τὸν χαρακτῆρα τῆς σχολῆς τοῦ ἐξόχου Φλαμανδοῦ ζωγράφου. Εἶνε οὐχ ἥττον καὶ ὑπὸ ἔποψιν χρωματισμοῦ καὶ ὑπὸ ἔποψιν σχεδίου ἐκ τῶν καλῶν ἔργων τῆς Πινακοθήκης. Ἡ Θεοτόκος τοῦ Πιαστέτα κρίνεται ἀρίστη μὲν κατὰ τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν πτύχωσιν, μετρία ὅμως κατὰ τὸ σχεδίον καὶ ἰδίως τὸ τοῦ παιδός.

Μεταξὺ τῶν λοιπῶν πινάκων, τῶν μὴ ἐκτεθειμένων εἰσέτι ἐλλείπει χώρου (διότι αἱ δύο ἄλλαι αἰθούσαι, αἱ παραχωρηθεῖσαι τῇ Πινακοθήκῃ, δὲν παρεδόθησαν ἀκόμη τῇ Ἐφορείᾳ αὐτῆς), ὑπάρχουσι καὶ τινες ἑλληνικῆς τέχνης, λίαν εὐπροσώπως δυνάμεναι νὰ ἐκτεθῶσιν. Εἶνε πίνακες μεγάλων διαστάσεων τοῦ Α. Οἰκονόμου, Ν. Κουνελλάκη, Θ. Βρυζάκη, οἵτινες, ἂν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ὡς εὐλόγως ἐλπίζεται, ἀποφασίσῃ ν' ἀγοράσῃ τὰ ἐν τῷ ζωγραφείῳ τοῦ πεφημισμένου ἑλλήνος καλλιτέχνου Ν. Γύζη ἐναπολειφθέντα ἔργα καὶ ἄλλα κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν συγχρόνων ζωγράφων μας, θ' ἀποτελέσωσι σειράν ἀρτίων καλλιτεχνημάτων καὶ τὴν βάσιν τῆς ἱστορίας τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς τέχνης.

Εὐτυχῶς ἡ κυβέρνησις φαίνεται εὐμενῶς διατεθειμένη καὶ μεριμνώσα ὑπὲρ τῆς εὐδωσέως τῆς ἐν Ἀθήναις Πινακοθήκης, τὴν ὁποῖαν θεωρεῖ ὡς ἐξάρτημα καὶ βοήθημά τῆς μελετωμένης μεγάλης καλλιτεχνικῆς σχολῆς, συνειδυῖα τὸ ἀσφαλὲς ὄφελος, ὅπερ ἀναμφισβητήτως θέλει προέλθῃ ἐκ τῆς διαδόσεως παρ' ἡμῖν τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῆς δι' αὐτῶν ἐξευγενίσεως τῶν αἰσθημάτων.

Ι. ΠΟΛΕΜΗΣ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις καὶ τὰ δάση

Ἐξ ἀνεκδότου μελέτης: «Ἡ Ἐπανάστασις τῆς Φύσεως», προσφωνουμένης τῇ Α. Β. Υ., τῇ Προϊκταίῳ Σοφίᾳ,

Προέδρῳ τῆς «Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως».

ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΔΕΝΔΡΑ

Εμβλέφατε εἰς τὸ 21. Νομίζετε ὅτι ἡ πίστις τῶν ἡρώων του καὶ τὸ ἀρχίον αὐτῶν καὶ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωσ αὐτῶν εἶναι τι ἀνεξάρτητον τοῦ δασικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ἔζων; Οὐδεμία τῶν σήμερον ὀνομαζομένων πόλεων εἶχε τότε ὄψιν πόλεως. Τότε ἐδέσποζεν ἡ Κοινότης. Συνοικισμοὶ μόνον ἀπλοὶ ὑπῆρχον, ὀμάδες πυκναὶ ἢ ἀραιαὶ ἀνδρῶν καὶ ὀμάδες πυκναὶ ἢ ἀραιαὶ γυναικοπαίδων τῆδε κάκεισε, ἐπὶ τῶν ὄρεων καὶ εἰς τὰς πεδιάδας, ἐντὸς σπηλαίων καὶ ἐντὸς χωρίων ἀμφιλαφῶν. Καὶ ἐφορεῖς ὄλων αὐτῶν πιστὴ ἡ Κοινότης. Αὐτὴ καὶ Πόλις, αὐτὴ καὶ Πολιτεία, αὐτὴ καὶ Ἐκκλησία, αὐτὴ καὶ Βουλὴ, αὐτὴ καὶ Οἰκογένεια. Ἄρα αὐτὴ καὶ ἐφορεῖς πιστὴ τῶν δασῶν.

Οὐδεμία φθορὰ αὐτῶν ἐκ τῶν Ἑλλήνων παρετηρήθη τότε. Βεβαίως ὁ βίος τῶν ἀνδρῶν τοῦ 21, ὁ λιτοδίαυτος, ὁ ἀνευ συνθέτων ἀναγκῶν, ἀντέκειτο πρὸς πᾶσαν τοιαύτην φθοράν. Καὶ ἐὰν ἤθελον νὰ ἐκχρυσώσουν δασικὴν τινα ἐκτασιν πρὸς σπορὰν ἢ βοσκὴν, ὁ Τοῦρκος διὰ τῶν ἀρπαγῶν ἢ τῶν δημεύσεων παρέλευε τὰς χεῖράς των καὶ ἐματῆι πάντα ὑπολογισμὸν των.

Αἱ τότε δασικαὶ καταστροφαί, ὅσαι ἐγένοντο, μόνον ἐκ τῶν κατακτητῶν προήλθον. Κατακτητῶν μοναδικῶν ἴσως, ἀφοῦ τὴν δεσποτείαν των πάντοτε διὰ τῆς ταυτοχρόνου καταστροφῆς ἐμφύχων καὶ ἀψύχων ἤθελον νὰ ἐπισφραγίσουν. Ἡ καταστροφὴ ἐνὸς δάσους ἢ ἐνὸς ἀγροῦ ἦτο δι' αὐτοὺς ἔκφρασις τῆς δεσποτείας ἐκείνης τόσον, ὅσον καὶ ἡ καταστροφὴ ἐνὸς χωρίου ἢ ἐνὸς στρατοῦ.

Ἄλλ' ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἡ διατήρησις τῶν δασῶν ἐπεβάλλετο καὶ ἐκ τῆς ἀνατροπῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος αὐτῶν. Ἡ Κοινότης, ὁ αὐτόματος οὗτος βλαστὸς τῆς δουλείας μας, ἀνέτελλε καρποφορώτατος πανταχοῦ καὶ πάντοτε. Τὴν ἀνατροπὴν ὠραίε μετ' αὐτῆς του. Τὸ συμφέρον ἐξέτρεφε μετ' οὓς καρπούς του. Τὸ ἔργον τοῦ 21 εἶναι ἔργον τῶν δασῶν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς Κοινότητος. Αὐτὴ τὰ συνετρέπει, τὰ ἐπέβλεπε, τὰ ὑπερήσπιζε. Τοῦ δασυτάτου ἐλαϊώ-

νος τοῦ Πηλίου προμαχῶνες ἦσαν αἱ κοινότητες τοῦ Πηλίου. Ὑπὸ τὴν δεξιάν τῆς Κοινότητος τῶν Ἀμπελακίων ἐπυργούντο ἐπαναστατόθλα τὰ δάση τοῦ Κισσάβου. Καὶ ἐτίθεντο τὰ δάση, τῶρα ὑπὸ τὴν δεξιάν τῶν ἀρχόντων, τῶρα ὑπὸ τὴν φρόνησιν τῶν προεστῶν, τῶρα ὑπὸ τὴν εὐθυβουλίαν τῶν δημογερόντων, ὠραίων πατριάρχικῶν φυσιογνωμιῶν ὄλων, ἀνάκαλους εἰς τὴν μνήμην τὴν παλαιάφατον Γερουσίαν τῆς Σπάρτης, εἴτε τὸ πτέρωμα ἀστῶν, εἴτε τὴν πτιλωσιν νεοσσῶν ἐνεδύοντο.

Καὶ ἐνῶ ἡ Κοινότης ἔσχεπε διὰ τῆς προστασίας τῆς πᾶσαν βλάστησιν καὶ πᾶσαν δασοφυτείαν, οἱ ἥρωες τοῦ 21 ἐτελείουν ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτῶν τὸ ἔργον των περιφανέστερον. Ἐὰν ἡ ὑπὲρ ἧς ἐμάχοντο Ἑλλάς ἦτον ἡ Πατρίς αὐτῶν ἢ αἰώνιος, ἐφ' ἧς ὑπερηφανεύοντο, τὰ δάση τῆς ἦσαν ἡ Πατρίς αὐτῶν ἢ καθεστῆκυια, Πατρίς ὁρατὴ, ἀπτή, προσπίπτουσα κατὰ πᾶσαν στιγμήν εἰς τὴν ἀντίληψίν των, ἡ κοίτη αὐτῶν ἢ σεπτὴ, ἡ κοιτὶς αὐτῶν ἢ τρυφερὰ καὶ εὐμορφος, ἡ μυρώνουσα, ἡ ἐμπνέουσα, ἡ ἐνθουσιάζουσα.

Τὸ ἐπαναστατοῦν ἔθνος ἐκεῖ, εἰς τὰ δασῶδη Ἑλληνικὰ βουνά, στὸν Κίτσοβο, στὴ Λιάκουρα, εἰς τὸ Χελμό, στὴ Γκιόνα, ἐκεῖ, εἰς τὰ σύμφυτα αὐτῶν ἄλση, συνεκέντρουτο ὄλων. Ἐκεῖ ἦσαν αἱ ἐπάλξεις του, ἀφ' ὧν ἀφωρμάτο κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡδύναντο λοιπὸν νὰ μὴ ἀγαπηθῶσιν ὅσον ἡ ἰδέα ἢ φωτεινὴ τῆς Πατρίδος; Ἡ ἔθνικὴ ὑπερηφάνεια ἀντέλαμπεν εἰς τοὺς μυχοὺς των καὶ ἐστέρητο ὑπὸ τοὺς ἀκρέμονας αὐτῶν. Τὸ ἐν τοῖς δάσεσιν ἀρματωλικώτατον λημέρι των ἦτον ἡ ἐστία τοῦ πατριωτισμοῦ των, διότι ἡ ἀνθηρὰ, ἡ ὠραία αὐτοῦ ἱερότης, ἡ ἀσπίλος Ἑλληνικότης αὐτοῦ συνεκέντρον πᾶσας τὰς ἀκτῖνας τῆς ψυχῆς των.

Μέγα μέρος τοῦ πολεμοχαροῦς θυμοῦ τῶν ἀνδρῶν τοῦ 21 ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ὄρεων

τῶν δασυκίων καὶ ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς μάλλον ἀναπεπταμένης εἰς ὀρίζοντας φύσεως βίωσίν των. Ἡ καρδιά των, ἐὰν ἐρρωνύετο ὡσεὶ τοῦ λέοντος, ὀφείλεται εἰς τὰ δάση. Δὲν εἶναι διόλου ἀσχετον τὸ ἀγριον τῶν θηρίων καὶ προκλητικὸν πρὸς τὴν ἀγριότητα τοῦ περιβάλλοντος, τὴν προκλητικωτάτην, ἐν ᾧ διαιτῶνται. Καὶ οἱ ἄνδρες τῆς Ἐπανάστασεως, χωρὶς ν' ἀποβάλουν τὴν ἐκ τῆς κληρονομίας τῶν αἰῶνων εὐγένειαν τοῦ χαρακτήρος των, ἀπέκτων ἐντὸς τῶν δασῶν ἢ ὑπὲρ τὰ δάση ὄλων αὐτῶν τὸν ὄργασμὸν, ὅσοις τοῖς ἐχρειάζετο πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ιδεώδους των.

Ἄνδρες πόλεων ἢ χαμηλῶν μερῶν ἐν γένει δὲν θὰ ἠδύναντο ν' ἀναδείξουν τοὺς ἡρωισμοὺς καὶ τὰς αὐταπαρνήσεις ἐκεῖνας, ἐφ' αἷς σεμνύνεται ἡ ἱστορία μας. Καὶ βλέπομεν πράγματι ὅτι ἀπὸ τῆς Ὄθρου μέχρι τῶν Τεμπῶν, κατὰ τὰ Θεσσαλικά πεδία, ἡρωισμοὶ καὶ αὐταπαρνήσεις δὲν εὐρίσκουσι γόνιμον ἔδαφος, παύουν, διὰ νὰ ἐπαυλαρηθῶν καὶ συνεχισθῶν ἐκεῖθεν τῶν Τεμπῶν. Κατὰ βάθος οἱ ἄνδρες τῆς Ἐπανάστασεως εἶναι ἄνδρες ἀγριοὶ, ὑπὸ τὴν εὐγενεστέρην τῆς λέξεως ἔννοιαν. Πατριωτισμὸς ἀνευ τῆς ἀγριότητος αὐτῆς, τῆς ἀγριότητος τῆς κυοφορήσεως τὴν ἐλευθερίαν καὶ δουλευούσης εἰς τὰ ποιητικὰ ὄνειρα μιᾶς Πατρίδος, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Καὶ ἐὰν γεννηθῇ ἐξ ἄλλων αἰτίων, καὶ γεννηθῇ ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διὰ τοῦ πολιτισμοῦ, θὰ εἶνε πατριωτισμὸς θνησιγενής.

Πάντα τὰ δημοτικὰ ἄσματα, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν πολεμικὸν ἢ τὸν ἐπαναστατικὸν βίον Κλεφτῶν καὶ Ἀρματωλῶν, ἀποπνέουν εὐωδίαν θύμου καὶ ἀρώματα δασῶν. Δι' αὐτῶν δύναται νὰ κατανοήσῃ τις ὄλην τὴν ἐπίδρασιν τοῦ δάσους ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ τῶν ψυχῶν ἐκεῖνων. Καὶ παρετηρήθη ὅτι αἱ ἐν αὐτοῖς ἐξυμνοῦμεναι ἡρωικώτεροι τῶν μαχῶν ἐγένοντο εἰς τοὺς μάλλον δασοπύκνους καὶ μάλλον ὀρεινοὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἄσματα ἐκεῖνα εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς κέντρον πρὸς ψυχολογίαν καὶ στάθμισιν ἐπακριβεστάτην ὄλου τοῦ ἔργου τοῦ 21. Εἶναι τὸ κριτήριον αὐτοῦ. Ὁ δασικὸς κόσμος, ὁ ἐμπνέων αὐτὰ καὶ ἐνθουσιάζων πρὸς πράξεις μεγάλας, καταφαίνεται ἀδρότατα εἰς ἕκαστον, καὶ πυκνὴ ἐκ τῶν γραμμῶν των ἐκθρῶσκει ἐδῶ ἢ θεοπρέπεια μιᾶς πλατάνου, ἐκεῖ τὸ μεγαλεῖον μιᾶς ἐλάτης, ἐδῶ ἡ χάρις μιᾶς πεύκης, ἐκεῖ ἡ κομψότης ἐνὸς πρίνου, ἐκθρῶσκει ἀγλαδὸν ἐν ἀπέραντον ιδεῶν θυσιαστήριον, ἐν ᾧ ἡ Φύσις

προσφέρει εἰς θυσίαν τὰ τέκνα τῆς, εἰς ἐξίλασμὸν τῶν Θεῶν τῆς.....

Νᾶμουν μιὰ πετροπέδιλα στὰ πλάγια τοῦ Πετρίλου, Νὰ σκῶνουμεν τὰ ποταχὺ δυὸ ὄρειαι νὰ ξημερώσῃ, Ν' ἀκούρμωμεν τὸν πόλεμον, πῶς πολεμοῦν οἱ κλέφταις....

Ἐβούρωσεν ὁ Οὐρανός, ὁ ἄνεμος μουγκρίζει, Καὶ τὰ λαγκάδια ποῦ ἀντηχοῦν, οἱ πιστικοὶ θαυμάζουν, Τεῖν' τὸ κακὸ ποῦ γίνεται καὶ σκούζουν τὰ κοράκια....

Χρυσὸς αἰτὸς καθοῦντανε στὸν ἔρημον τὸ Δουρο, Ποῦ καθε μ' ἔμερα κυνηγᾷ τὰ θήματα καὶ περδίκια....

Ἐνα πουλάκι ξέβγαίνε ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τὴ Βέροια, Ράχη σὲ βράχη περπατεῖ, λημέρι σὲ λημέρι....

Ἄμὸν καρτερῶ τὴν ἀνοιξί, νάρθοῦν τὰ χελιδόνια, Νὰ βγοῦν ἢ βλάχαις στὰ βουνά, νὰ βγοῦν ἢ βλαχοπούλαις....

Ὅσο χιονίζουνε βουνά καὶ λουλοδίζουνε κάμποι Κ' ἔχουν ἢ βράχαις κρῦά νερά, Τοῦρκους δὲν προσκυνούμε, Πᾶμε νὰ λημεριάσωμε ὅπου φυλιάζουνε λόκοι, Σὲ κορφοβούνια, σὲ σπηλιάς, σὲ βράχαις, σὲ βραχούλαις....

Βουνά μου μὴ χιονίσετε, κάμποι μὴ παχιστέτε, Καὶ σὲς χελιδονάκια μου νὰ ζήτε, μὴ λαλεῖτε....

Τρεῖς περδικούλες κάθουσαν εἰς τὴν Μηλιάν ἐπάνω, Εἶχαν τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερά γραμμένα....

Κλαῖνε τὰ δένδρα, κλαῖνε, κλαῖνε τὰ κλαριά, Κλαῖνε καὶ τὰ λημέρια ποῦ λημερίαζα, Κλαῖνε τὰ μονοπάτια ποῦ περπάταγα, Κλαῖνε καὶ ἡ βρυσούλαις μετ' αὐτὰ κρῦά νερά....

Ἐσεῖς πουλιά τῆς Λιάκουρας κ' ἀηδόνια τοῦ Σαλώνου Καὶ σὺ πετρίτη γλήγωρε ποῦ πᾶς στῆς καταβόθραις, Χαιρέτα μου τὴν κλεφτουριά....

Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερό καὶ τὰ βουνά γιὰ χιόνια, Καὶ τὰ γεράκια γιὰ πουλιά, κ' οἱ Τοῦρκοι γιὰ κεφάλια....

Βουνά τί δὲν μαραίνεστε; λημέρια τί δὲν κλαῖτε;

Τὸ ἴεν οἱ κοῦκοι στὰ κλαδιά κ' ἢ περδίκαις στὰ πλάγια....

Ὅλα τὰ δένδρα τὴν αὐγὴ δροσιὰ νὰ φορτωμένα Ἀπ' τῶν κλεφτῶν τὰ κλαμάματα κ' ἀπὸ τὰ μυρολόγια.

Μέσ' τὴν καρδιά, στὸν ἔλατο, κάθει' ὁ Καλτσοδήμος....

Λαλοῦν τὰ θήματα στὰ βουνά καὶ ἢ περδικαῖς στὰ πλάγια, Λαλεῖ κ' ἕνα καλὸ πουλι τοῦ Φῶτη τὸ κ.δοῦρι....

«...Νὰ κατοικήσω τὰ βουνά, καὶ 'σταῖς ψηλαῖς βραχούλαις, Νᾶχω τοὺς λόγγους συντροφιά, μετ' αὐτὰ θεία κούβεντα, Νᾶχω τὰ χιόνια γιὰ σκεπή, τοὺς βράχους γὰ κρεβάτι....»

Λαλοῦν οἱ κοῦκοι στὰ βουνά, κ' ἢ περδικαῖς στὰ δάση....

Ὁ Σκυλοδήμος ἔτρωγε στὰ ἔλατ' ἀποκάτου....

«... Δυὸ παλληκάρ' ἄς τρέξουν, φαγὶ νὰ κυνηγήσουν».

Πιάνουν ἀλάφια ψήνοντα, στὰ παλληκάρια δίνουν.

«Γιὰ παῦτε λίγο τῆ φωνή, ἀηδόνια τοῦ Ὀλύμπου,
Καὶ εἰς πλατάνια φουντωτά, φέτος νὰ μαραθῆτε».

«Ἐγὼ μαι ὁ γέρος Ὀλύμπου στὸν κόπο ξακουσμένο,
Ἐχω σαράντα δυὸ κορφαίς, κ' ἐξήντα δυὸ βρουσούλαις,
Κάθε κορφή καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ Κλέφτης,
Καὶ στὴν ἴψηλ' μου τὴν κορφή αἰτός εἶν' καθισμένος...»

Ἐκεῖσα καὶ ταῖς βούτησα γλυκὰ σὰν τῆ μητέρα'
«Τί ἔχεις ὄξυαις, ποῦ χλιβεστε, λημέρια ποῦ βογγάτε;»

Νὰ ὁ κόσμος τῶν δασῶν τραγουδισμένος, ἐν ᾧ ἐπράζεται ἡ Ἐλευθερία. Νὰ τὸ μέγα διδασκῆριον τῆς Φύσεως, ἐν ᾧ διδάσκεται ὁ ἔρωσ καλλιτέρου μέλλοντος... Τὰ δάση ὡς λέξεις σπανιώτατα ἀναφέρονται. Ἄλλ' ἡ ψυχὴ αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ ὄραϊον αὐτῶν μυστήριον διαφαίνεται εἰς κάθε στροφήν των.

Δι' ὅσους ἔτι φρονοῦν ὅτι ὁ ἠθικὸς κόσμος δημιουργεῖται μέσα εἰς τοὺς τέσσαρας τοίχους τοῦ σχολείου, παρέθεσα πυκνὰ τασματικά αὐτὰ κομμάτια, διὰ ν' ἀπορρίψουν ὅ,τι φρονοῦν. Ὁ ἠθικὸς κόσμος δημιουργεῖται μόνον ἐν τῇ φύσει καὶ διὰ τῆς φύσεως. Κ' ἐξ αὐτῆς, εἰς τὴν μεγαλοπρεπεστέραν τῆς ἔκφρασις: εἰς τὰ δάση καὶ διὰ τῶν δασῶν. Τὸ ἔνστικτον τῆς ἐλευθερίας, τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως, τὸ ἔνστικτον τοῦ δικαίου, τὸ ἔνστικτον τῆς θρησκείας, ὅλα ζωϊκά, ἄρα καὶ ὅλα θεϊκά, ἄρα καὶ ὅλα ἀληθινά, ἐκεῖ εἰς τοὺς κόλπους τῶν δασῶν δημιουργοῦνται.

Πλέον γερὴ ἰδέα, γερὴ ὅσον ἡ Φύσις, ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς ὁποίας τὴν ἐνεπνεύσθη, δὲν μού φαίνεται ἄλλη ἀπὸ ἐκείνην, ἥτις ὡς ἀφρός, ὡς ἀνθός, ὡς μύρον αἰθέριον ἀναδίδεται ἐξ ὄλων τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ῥουσσώ, ἡ ἰδέα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐξέκλινε τῆς τροχιάς του, παύσας νὰ ζῆ κατὰ φύσιν, ὅτι ὁ πολιτισμὸς μας στηρίζεται ἐπὶ ψευδῶν, ὅτι ὁ κατὰ φύσιν βίος, καὶ οὐχὶ ὁ κατὰ πόλεις καὶ πολιτείας τάχα πεπολιτισμένος, εἶναι ὁ μᾶλλον κατ' ἄνθρωπον βίος.

Καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον αὐτὸν ἐξήσαμεν πάλαι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες. Κ' ἐξήσαμεν τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἔσχατον, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τετρακοσιετοῦς δουλείας μας. Ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωσ εἶναι ὁ ἀγλαότερον προᾶγων τὸν κατὰ φύσιν αὐτὸν βίον. Καὶ ὄχι μόνον ὡς ἔρωσ ἐλευθερίας ὑπὸ δουλείαν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔρωσ ἐλευθερίας ὑπὸ ἐλευθερίαν καὶ πολιτικὴν ἀκμὴν.

Σήμερον βεβαίως οὐδεὶς διαμφισβητεῖ ὅτι εἴμεθα πολιτικῶς ἐλεύθεροι. Καὶ ὅμως φρονῶ ὅτι ἠθικῶς εἴμεθα πλέον ἢ δούλοι. Καὶ εἴμεθα, διότι

δὲν ζῶμεν κατὰ φύσιν, διότι τὸν πολιτισμὸν ἡμῶν δὲν συνεδυσάσαμεν μὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κατὰ φύσιν βίου. Καὶ εἴμεθα ἀστεϊότατοι ζῶντες οὕτω. Διότι, ἐνῶ ἐκ φύσεως εἴμεθα οἱ ἄνθρωποι τῆς Φύσεως, νοθεύομεν μὲ τὰς χειρίστας τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ τάσεις τὰς κατὰ φύσιν τάσεις μας, καὶ δημιουργοῦμεν τραγέλαφον ζωῆς, καὶ δημιουργοῦμεν ἀντὶ Ἑλλήνων ἡμιανθρώπους.

Διὰ τοὺς διδασκάλους πρὸ πάντων παρέθεσα πυκνὸν τὸ ἄνω ἄσματος ἀπόγευμα. Ἄς ρίψουν ἐπ' αὐτοῦ σύντονον βλέμμα καὶ θὰ ἴδουν ὑπὸ τὰς λέξεις τὴν μορφωτικὴν τῆς δασικῆς φύσεως δύναμιν, ἐκδήλωσιν φαινήν τῆς ἀνατροφῆς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων καὶ στέφος τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν, ὑπὲρ οὗ ἠγωνίζοντο συμφέροντος.

«Ἄγριοπεριστερία, χελιδόνια, ἀηδόνια, κοῦκοι, πέρδικαις, πετρίταις, χρυσοὶ αἰτοί, γεράκια, σταυραητοί», ὅλα τὰ πουλιὰ, μόνων τῶν ἢ κατὰ ζεύγη ἢ τριχά, πουλιὰ πραγματικά καὶ πουλιὰ ἰδανικά, «χρυσόφτερα πουλιὰ», πουλιὰ «ποῦ μυριολογοῦνε θλίβερά κι' ἀνθρωπινὰ λαλοῦνε», θὰ ἴδουν πῶς ὅλα τὰ πουλιὰ αὐτὰ εἶναι μίᾳ ἀπὸ τὰς παρθενικωτέρας τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως φωνάς, εἶναι τῶν Ἑλληνικῶν δασῶν τὰ δαιμόνια, τὰ αἰώνια πουλιὰ. τὰ αἰώνιως θρηνηδοῦντα μετ' ἀγρίας χάριτος τὴν παλληκαριά καὶ τὸν ὄραϊο θάνατο...

«Καρυαῖς, πλατάνια, ἔλατα, ὄξυαις», θὰ ἴδουν ὅτι εἶναι αἱ χρησιμοδοτικὲς Πυθίαι τῶν ἠρωισμῶν καὶ τῶν μεγάλων αἰσθημάτων. Ὅτι ἔτσι στὸ πτερό παρερχόμενα μέσα εἰς τὰ ἄσματα ἐκεῖνα, δένδρα καὶ πουλιὰ, ἐμφυχοῦμενα τώρα ὑπὸ ἐλεγείαν καὶ τώρα ὑπὸ ᾠδὴν, παρέχουν τὸν χαρακτηριστικώτερον εἰς αὐτὰ τόνον, τὸν τόνον τοῦ Ἐθνισμοῦ, τὸν τόνον τοῦ Ἑλληνισμοῦ παρθένου, ὅσον δύναται νὰ εἶναι παρθένος Ἑλληνισμὸς ὑπὸ ζυγόν.

Πουλιὰ, δένδρα, οὐρανοὶ βουρκαμένοι καὶ βουνά, ἀνεμοὶ ὅπου μουγαρίζουν καὶ λαγκάδια ὅπ' ἀνηγοῦν καὶ κοράκια ὅπου σκούζουν, κάμποι ποῦ λουλουδιίζουν καὶ κρύα νερά καὶ ἀνοιξιαὶς καὶ χιόνια καὶ φωληαῖς θεριῶν καὶ πάχλαις καὶ κλάμματα δένδρων καὶ κλαδιῶν, λημέρια καὶ γατάκια κλέφτικα, γεμάταις αὐγαῖς ἀπὸ δροσιαῖς, γεμάτοι λόγγοι ἀπ' ἀνθούς, ὅλα αὐτὰ, βγαλμένα, ξεψαχνισμένα, διαλεγμένα εὐμορφα ἀπὸ τὴν Φύσιν, ἔς βροντοφωνήσουν εἰς τοὺς διδασκάλους μας ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ ὑπὸ δουλείαν ὑπῆρξαν καὶ ἐξῆσαν πάντοτε Ἕλληνες,

πάντοτε ἐνωτιζόμενοι μετ' εὐφροσύνης τὴν αὐδὴν τῆς Φύσεως, πάντοτε θεοὶ διερμηνεῖς τῶν μεγάλων αὐτῆς συγκινήσεων ὑφ' ὄλους τοὺς αἰῶνας καὶ τὰς ἐποχάς.

Τὰ στήθη τῶν ἀνδρῶν τοῦ 21 ὁμοιάζον πρὸς τὰ δάση μας, ὦν τὸν ἀέρα ἀνέπνεον. Στήθη λάσια, μαῦρα ὡς δάση ἀπὸ ἔλατα, πυκνότριχα ὡς δάση ἀπὸ πεῦκα. Στήθη ἀντανακλῶντα εἰς πάθη καὶ παραφοράς καὶ ἐνθουσιασμοὺς ὅλας τὰς μαγείας τῆς Φύσεως μας ὠργισμένης... Τὰ στήθη τοῦ Ἀνδρούτσου εἶναι ἐν δάσος Ἑλληνικώτατον, ὅταν τὸ παραφέρῃ ἢ θύελλα. Τὰ στήθη τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅταν προσπαίξῃ μέσα του, ἥλιος μετὰ θύελλαν.

Ἡ θεὰ ἡ συχνὴ τῶν δασῶν, ἡ μετ' αὐτῶν, ὡς μετὰ φίλων συγχρωτίζεις των, ἡ εἰδωλοποίησις εἰς τὴν φαντασίαν των, αὐτῶν, ἥπλου περὶ τὰ σώματά των ἕνα τι Καλὸν ἄγριον, ἕνα τι Ὁραῖον πρωτογενές, οὐ τὸν ἰδεώδη τύπον κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν φέρει ὁ ἔνδοξος τῆς Ἀλαμάνικης μάρτυς. Ὁ Τοῦρκος πρὸ τῶν παραστημάτων, εὐθυγράμμων, ἀρήτων ἐκείνων σωμάτων ἐβουλιμία βουλιμίαν φαύλην... Κάθε σῶμα αὐτῶν ἦτο καὶ ἀπὸ μίᾳ συμβολικῆς παράστασις δένδρου, οὐτινος ὄλην τὴν εὐρωστίαν ἔφερε καὶ ὄλον τὸν ἀσυνείδητον κατὰ τοῦ χρόνου καὶ τῶν φυσικῶν στοιχείων ἠρωισμόν ἀντεπροσώπευε.

Δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰ σώματα ἐκεῖνα ἀβραῖ, θελκτήριοι πολιτισμοῦ γραμμαῖ. Αὐταὶ προῦποθέτου ἀλση, ὡς πάλαι, χειροποίητα δασικά κομφοτεχνήματα, ὡς τὰ τῶν ἀρχαίων. Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὑπῆρχον μόνον δάση ἄγρια καὶ μόνον τῶν δασῶν αὐτῶν τὸ κάλλος καὶ τὴν χάριν περιεγραμμοῦντο οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι.

Ὁ ἐντὸς τῶν δασῶν βίος, καὶ ὅταν ἦτον ἀνάπαυλα ἐκ τῶν μαχῶν καὶ τοῦ πυρός, καὶ ὅταν προσελάμβανε τὴν τρυφερότητα βίου οἰκογενειακοῦ, ἐσκόρπιζε πάντα γύρω τὸν ἀέρα θηρίων καλλιγράμμων κ' εὐγενῶν.

«Καυὰρι τῶν ἀρματωλῶν ὁ Ὀλύμπός μας εἶναι:
Ἐκεῖ λιοντάρια κάθονται, ἐκεῖ θεοὶ φολεῖουν».

εἶναι στίχοι ἐμπνευσμένοι ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων θηρίων τοῦ 21.

Τὰ δάση τὰ Ἑλληνικὰ ἐνστικτικῶς ἀνεκάλουν εἰς τὴν μνήμην των ἀγρίμια, τὰ ὅποια πάλαι ποτὲ εἶχον ζῆση εἰς τοὺς κόλπους των, καὶ τὰ ὅποια πρὸ πολλοῦ ἦδη εἶχον ἐξαφανισθῆ ἀνεπι-

στρεπτεῖ. Ἐ! λοιπόν, πρὸς ποῖα ἄλλα ἐξ αὐτῶν ἢ πρὸς τοὺς ὑπερηφάνους ἐν γραμμαῖς καὶ πλημυροῦντας εἰς μένος καὶ θυμὸν λέοντας ἠδύναντο ν' ἀντιπαραβληθοῦν οἱ θυμοειδεῖς καὶ ὑπερήφανοι ἐκεῖνοι ἐπαναστάται; Πρὸς τοὺς ἀρχαίους αὐτοὺς κατοίκους τῶν δεираδῶν των, τίνας ἄλλους ὁ Νεοελλην ποιητὴς θὰ ἐξεκάλει εἰς συναγωνισμόν ἀρήιον ἐκ περάτων, ἢ τοὺς Κλέφτας καὶ τοὺς Ἀρματωλοὺς;

Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἦσαν γεννήματα καὶ θρέμματα τῶν δασῶν. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἦσαν κάτοικοι αὐτῶν φυσικοί. Ἀνεξαρτησίαν βίου ἐπόθουν ἐκάτεροι, καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτὴν μόνον εἰς τὰ δάση ἠδύναντο νὰ εὑρουν καὶ ν' ἀσκήσουν...

Θὰ προσπαθῆσω ἀκόμη φωτεινότερον νὰ δώσω τὴν εἰκόνα τῶν λευκῶν σχέσεων τοῦ περιβάλλοντος πρὸς τοὺς ἀνδρας τῆς Ἐπανάστασεως:

Μία κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὀρμητικὴ ἔφοδος, ἰδοῦ! μὰς δίδει τὴν ἰδέαν παγερωτάτην τοῦ Βορρᾶ πνέοντος διὰ μέσου τῶν δασῶν, πρὸ οὐδενὸς ὑποχωροῦντος μαινομένου, λυσσῶντος ἐν τῇ φορᾷ αὐτοῦ, συντρίβοντος, ἀλαλάζοντος, νικῶντος. Τὰ τσαλίμια, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, μπουλουκιῦ ζητοῦντος νὰ κατασκοπεύσῃ ἀόρατον, σχεδὸν ἰπτάμενον, ἡ εὐστροφία του, ἡ μαγικὴ του χάρις εἰς τὰς κατοπτεύσεις, ἡ ἀβρότης ἡ αἰθερία εἰς τὰ κινήματά του, αἱ ἐνθεν κακειθεν ἐμφανίσεις του, αἱ διαλείπουσαι, αἱ ἀτακτοί, αἱ πονηραί, μὰς δίδουν τὴν ἰδέαν δροσερωτάτην τοῦ Ζεφύρου θροοῦντος ἀπαλά, ἀβρά, μὲ ἠδύτητα τινα γλυκοθανατώνουσαν, μὲ κάποια γλυκὰ μαχαίριου φρονεῦντος, θροοῦντος διὰ μέσου τῶν θάμνων καὶ τῶν φύλλων εἰς ὅλας τὰς ἀναπάσεις καὶ τὰς ριπὰς καὶ τὰς θωπείας κύματος, εἰς ὅλας τὰς διαλείψεις ἀστέρος τρεμοσβύνοντος, μὲ ὅλα τὰ κακίωματα τὰ θλίβοντα ἀγάπης λατρευμένης...

Τὰ δένδρα δωροῦν ἰδίον τινα τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ αἰσθάνεσθαι εἰς τοὺς ζῶντας. Διοχετεύουν τὸ κάλλος των, κάλλος ἄγριον, εἰς τὰς ψυχάς, εἰς τὰ σώματα, εἰς τὰ πνεύματα, ἐμπιστεύονται τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς των εἰς ὅσους τ' ἀγαποῦν, καὶ στολιίζουν μὲ τὰς ποικιλίας των εἰς σχήματα καὶ χρώματα, τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρείων καὶ τὰς χεῖρας.

Μαχόμενοι οἱ παλληκαράδες τοῦ 21, ἀναπτύσσον ὅλας τὰς ἐλευθερὰς κινήσεις τῶν κλάδων ἐπὶ τοῦ Κυανοῦ, ὄλην τὴν πνοὴν των, τὴν ταχεῖαν, τὴν σφριγηλὴν, τὴν εὐωδιάζουσαν, ἐκείνας, εἰς τὰς χεῖράς των, ταύτην, εἰς τὰ στέρνα

των. Ὁ εὐζωνος μὲ τὴν λερὴν του φουστανέ-
λαν, δὲν εἶναι ἢ ἡ ζῶσα τοῦ δένδρου ἀναπαρά-
στασις. Οἱ πόδες του εἶναι ὁ κορμὸς αὐτοῦ. Ἡ
φουστανέλλα του, τὸ φύλλωμά του, καὶ ἡ
κεφαλή του, ὁ λόφος ἐκείνου ὁ ὑπερήφανος.

Ὡ! τί ἀφειδῆς ἢ προσφορὰ αὐτῆ τοῦ Ὁραίου
ἀπὸ τὴν Φύσιν καὶ τί ἀρρενωπή! Οἱ Εὐρυτᾶνες
ἔχουν ὅλην τὴν παραστατικότητα δάσους Εὐρυ-
τανικοῦ. Οἱ Κυνουριεῖς, ὄλας τὰς στοργυλότη-
τας στὰς σκέψεις των Κυνουριακῆς πλατάνου.
Οἱ τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, σήμερον ἀκόμη,
ἀναπτύσσουν ὅλην τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν δασῶν
καὶ τῶν ὀρέων των. Καὶ ὁ βλέπων τοὺς μεγα-
λοκόρμους ἀνδρας τῆς βλέπει καὶ ὅλην τὴν ἡγε-
μονίαν τῶν μεγαλοελάτων Ἀροαίνων τῆς.

Ἄλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστά-
σεως τὰ φαινόμενα ταῦτα τῶν ὁμοιοτήτων ἀνδρῶν
καὶ δένδρων, καὶ πυκνότερα εἶναι καὶ ἐντονώ-
τερα. Αἱ ἀστραπιαῖαι ἐκεῖναι κινήσεις τῶν χει-
ρῶν ἀρπαζουσῶν τὴν κεφαλὴν τῶν πολεμίων μὲ
τὴν πᾶλλον των, μᾶς φαντάζουσι ὅλην τὴν
εὐκαμψίαν τῶν κλώνων τῆς πεύκης, ὅταν ὁ ἀνε-
μος σφενδονίζῃ αὐτοὺς ἕως τοῦ ἐδάφους, διὰ νὰ
τοὺς ἀναρρίψῃ ἐκεῖθεν ἀκαριαίως μέχρι τῆς κο-
ρυφῆς τῆς. Ἡ εὐγλωττία τῆς φύσεως αὐτῆ, εἰς
κινήσεις, εἰς βόμβον, εἰς σφοδρότητα, ἀπλοῦται
ἐφ' ὅλων τῶν ζητούντων ἐλευθερίαν ἀνδρῶν ἐκεῖ-
νων. Αἱ βοαὶ τῶν δασῶν εἶναι αἱ βοαὶ τῶν
ἀσμάτων των, βροντοφωνούντων τὰς ἐλπίδας καὶ
τοὺς πόθους των.

Ἴδου τὸ Καλόν, τὸ Καλόν τὸ ἄγριον, πῶς
διολισθαίνει ἀνεπαισθήτως, χαϊδευτά, κάποτε μὲ
ἡδυπάθειαν τινα ἀγρίαν, ἴδου πῶς διολισθαίνει
ἐπὶ τῶν ἀνδρικών κορμῶν ἐκείνων, ἐκ τῶν κορ-
μῶν τοῦ δενδρικοῦ των κόσμου.

Ὡ! τὸ δένδρον τοῦ λογγιά! Ὁ θάλλων
παράπλευρος κορμὸς αὐτοῦ, τί εὐμορφος ἀνὴρ,
καὶ τί ἠθικός σύντροφος, καὶ τί παραστάτης
ἄγγελος, καὶ τί συμπολεμιστὴς ἀνδρείος! Ὡ!
τὸ δένδρον τοῦ λογγιά!

Εἰς φάντασμα μετεβάλλετο εὐθὺς εἰς τὸν προ-
δότην ἢ τὸν βίφασπιν, ἐνεψυχοῦτο, ἐκινεῖτο,
αὐστηρὸν ἐδέχετο καὶ ἐκυνήγει - ἐκυνήγει μὲ τὰς
πέδας καὶ τοὺς κλοιοὺς φράσσον τῆς αἰσχύνης
τὰ πλάνα βήματά του πάντοτε, κ' ἐκυνήγει -
ἐκυνήγει τὸ ἓνα φάντασμα τὸ ἄλλο... καὶ
ἐπυργοῦτο πρὸ αὐτοῦ τρέχοντος καὶ τὸν ἐξεφόβιζε
μὲ τοῦ πύργου του, τοῦ κινουμένου στὸν ἀέρα
ὡσεὶ πτέρυγες ὀρνέου ἀρπακτικαί, τὰ φῶτα, τὰ
φῶτα τὰ δένδρια ἐκεῖνα, ἀπερ, τῶρα εἰς ἀστέ-

ρας καὶ τῶρα εἰς ἀκτίνας θαμβᾶς καὶ παννυ-
χίους, δύνανται καὶ Δαίμονα νὰ ἐκφοβίσουν...
κ' ἐκυνήγει - ἐκυνήγει αὐτὸν ὅλον ἐφύγοντα,
ἐλεγχόμενον, πνιγόμενον, σφαδάζοντα ὡς σφά-
γιον ἐπιθανάτιον, ἐδῶ τοῦ ἀνέκοπτε τὸν δρόμον,
ἐκεῖ τὸν κατέπληττεν, ἐδῶ τὸν ἐκοπτε νεκρὸν,
τὸν ἐβύθιζεν εἰς ὄλα τῆς νυκτὸς τὰ πένθη καὶ
εἰς ὄλας τὰς ἐντροπὰς τοῦ κόσμου, ἐναγώνιον,
αἰφνης τὸν ἐκάρφωνε κάπου ἐκεῖ εἰς ἀβυσσαλέαν,
εἰς θνήσκουσαν ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Πατρίδα σέ-
ψιν καὶ εἰς θάνατον ὄραϊον πρὸ τῶν ἐπάλλεων
τῆς, καὶ τὸν ἐσωζεν, ὅταν διὰ τῆς Δόξης δὲν
τὸν ἐσωζε, διὰ τοῦ Θανάτου...

Καὶ ἄλλοτε ἀνεβάλλετο γλυκειᾶς ἐρωμένης
φίλτρα ἢ ποθητῆς μητρὸς στοργῆν, κ' ἐδέχετο
ὑπὸ τὴν σκιάν του τὸν κατάκοπον ἐκ τοῦ ἀγῶ-
νος, κ' ἀνέπαινε ὑπὸ τοὺς κλώνας του τὸ κατα-
πεπονημένον ἐκ τοῦ καμάτου σῶμα.

Καὶ ἄλλοτε ἠπλώνε τὰς ρίζας του μαλακω-
τέρας κλίνης πατρικῆς, διὰ νὰ δεχθῆ εἰς τῶν
φυλλωμάτων του τοὺς Παραδείσους, αἰμάσσου-
σαν, τὴν φλογερὰν ψυχὴν του...

Καὶ ἄλλοτε ἐρῶννε τὸν μαχητὴν, πρὸς νέα
κλέη παροτρύνον μὲ τὰ μυστικά του τᾶνθηνα,
καὶ τὸν ἐπτέρου πτερόποδα πρὸς τὸ καθῆκον,
καὶ τότε προσελάμβανεν ὄλον τὸν εὐπερίστροφον
στεφάνου Οὐρανίου Δόξης τύπον, συμπλέκον
τοὺς κλάδους του καὶ περιπλέκον εἰς μαιανδρι-
κοὺς σχηματισμοὺς κάθε κλωνίον καὶ κάθε ἀνθος
καὶ κάθε καρπὸν, ἕως τῶν θυσάνων του...

Καὶ ἄλλοτε, τὸ δένδρον δὲν ἦτον ἀνὴρ μόνον
τιμητῆς ἢ σύντροφος καλὸς ἢ βραβευτῆς ὑπέρο-
χος, ἀλλὰ κ' ἐξομολογητῆς ἀκούων καὶ ἀκούων
πάντοτε ὄλους τοὺς πόνους τῆς καρδιάς καὶ ὄλας
τὰς συγκινήσεις τῆς ψυχῆς, τὰ ἐρωτεύματα τὰ
ἐκχειλίζοντα, τὰ ἐκμυστηρεύματα τὰ ἄγγοντα,
τὰ θεῖα μυστικά του μέλλοντος, ὦ! ἐξομολογη-
τῆς οὕτως ταπεινός, σιωπηλός, ὄραϊος, εὐσχη-
μος ὡς ἀρχιερεὺς τῶν Ἐλευσινίων ἀρχαῖος...

Καὶ ὁ ἀγωνιστῆς τότε, ἐνθεος, ἐτίνασσε τὴν
Μεγάλην Ἰδέαν εἰς τραγοῦδια τῆς Πατρίδος
του, διάπλατον μὲς στᾶνθη του, καὶ τὴν ἐδρό-
σιζε μὲ τοὺς ἀδάμαντας τῆς δρόσου του καὶ
τὴν ἐνανούριζε μὲ ὄλα τὰ πνεύματα τῶν φύλλων
του, κ' ἐχαμήλωνεν ὡς θωπεῖαν αἶρας τὴν φωνὴν
κ' ἦτο τὸ δένδρον τότε ἐναρμόνιον... κ' ἐνέ-
τεινε κ' ἔσυρε κ' ἐλύγιζεν εἰς στοναχὴν ὀδύνης τὴν
φωνὴν, εἰς ἔκστασιν καὶ εἰς συγκίνησιν, εἰς πάθη
καὶ εἰς ἐλεγείαν κλαυθμυρᾶν, καὶ ἦτο πάλιν
τὸ δένδρον ἐναρμόνιον... ἐναρμόνιον εἰς ὄλους

του τοὺς τόνους, φιληματικὸν εἰς ὄλα του τὰ
πένθη, γλυκὺ καὶ εὐπροσῆγορον καὶ τρυφερὸν,
ὅταν ἡ Ἰδέα ἐλάμβανε στὰ χεῖλη του ὄλον τὸ
ὑψος λυρικοῦ ποιήματος κ' ἐζωντάνευε μέσα
στοὺς κλάδους του κ' ἐθροεῖ μαζί των τὰ αἰώ-
νια τοῦ Δούλου Γένους μυστικά, εἰς θροῦν ἕως
τῶν Οὐρανῶν αἰώνιον...

Καὶ ἐκαμπτε τότε τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν
ἐπάνω στὰ ριζώματά του κ' ἀνέτεινε πρὸς τοὺς
πρασίνους θόλους του τὰ βλέμματα κ' ἀνέτεινε
τὰς χεῖράς του ἱεστηρίου πρὸς τὸ Κυανοῦν,
ὅσον οἱ κλάδοι του ζηλοτύπως ἄφινον νὰ φαίνε-
ται... καὶ τὸ δένδρον συνεψιθύριζε τὴν προσευ-

χὴν μαζί του, καὶ κάθε ἀγαπητὴ μορφή τοῦ
παρήλαυεν ἐκείνην τὴν στιγμὴν στὴ μνήμη του,
κάθε πόθος ἀνθρώπειος καὶ κάθε φλόγα πατριω-
τικὴ τοῦ παρεμόνευε μέσ' στὴν καρδιά του, ἀπε-
θεώνετο πρὸ αὐτοῦ μὲ ὄλα τὰ χρώματα τῆς
εὐεκτοῦς καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀλκῆς καὶ τοῦ
ἀνδρείου ἔρωτος...

Ὡ! τὸ δένδρον τοῦ λογγιά! Ὁ θάλλων
παράπλευρος κορμὸς αὐτοῦ, τί εὐμορφος ἀνὴρ
καὶ τί ἠθικός σύντροφος καὶ τί παραστάτης
ἄγγελος καὶ τί συμπολεμιστῆς ἀνδρείος! Ὡ!
τὸ δένδρον τοῦ λογγιά!

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ

ΑΙ ΠΑΛΑΙΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

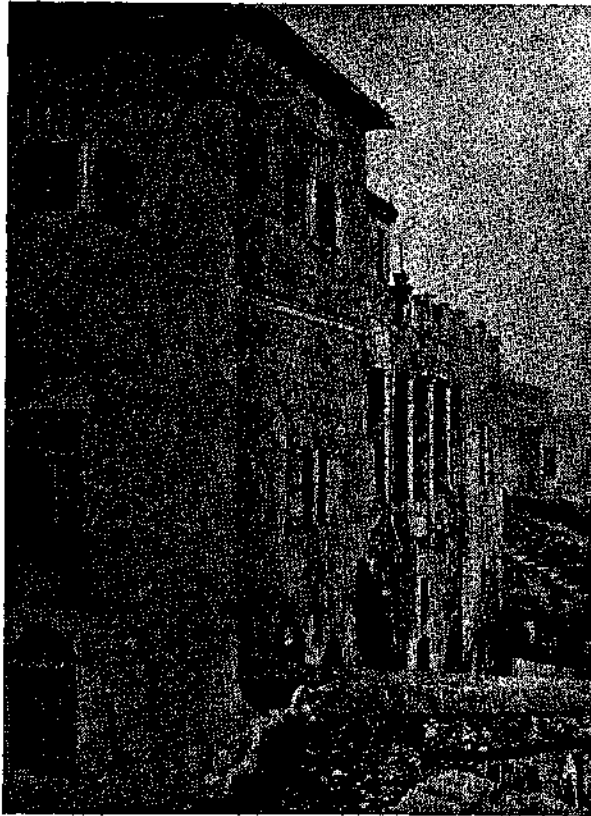
ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

Σιγὰ σιγὰ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ παλαιό-
τεραι Ἀθῆναι ἐξαφανίζονται, αἱ νέαι Ἀθῆ-
ναι ἀπλοῦνται καὶ καταλαμβάνουν τοὺς ἕως
προχθὲς ἀκατοικήτους χώρους καὶ ἐξωραίζουν
τὰς παλαιὰς συνοικίας. Ἐκεῖ ὅπου πρὸ ὀλίγων
ἀκόμη ἐτῶν διεσταυροῦντο στεναὶ καὶ ἀκάθαρτοι
καὶ ἀκανόνιστοι δίοδοι, ἀνοίγονται τῶρα εὐρεῖς
καὶ καθαροὶ καὶ ὄραιοι δρόμοι καὶ ἐπὶ τῶν ἐρει-
πίων δύο καὶ τριῶν πενιχρῶν οἰκιῶν ἀνεγείρον-
ται ἡμέρα τῆ ἡμέρα καλλιμάρμαρα μέγαρα.

Ἄλλ' αἱ δίοδοι ἐκεῖναι αἱ στεναὶ καὶ ἀκανόνι-
στοι καὶ οἱ οἰκίσκοι οἱ πενιχροὶ καὶ ἀκαλαιόθητοι
περικλείουν μίαν ὀλόκληρον ἱστορίαν καὶ εἶναι
γεμᾶτοι ἀπὸ ἀναμνήσεις καὶ ἀπὸ ἐπισοδία.
Ἀντιπροσωπεύουν τὴν πρώτην ζωὴν καὶ τὴν
πρώτην ἐξέλιξιν μιᾶς κοινωνίας, ἡ ὅποια ὀλίγον
ἀπέχει ἀπὸ ἡμᾶς χρονολογικῶς, μᾶς εἶνε ὅμως
περισσότερον ἴσως ἀγνωστος ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτέ-
ραν ἡμῶν ἱστορίαν καὶ κινδυνεύει περισσότερο
ἐκείνης νὰ ἐξαφανισθῆ. Ἡθέλησα νὰ περιώσω
ὅ,τι τρέχει τὸν μεγαλείτερον κίνδυνον καὶ ὅ,τι
κινεῖ πλείοτερον τὸ ἐνδιαιφέρων. Ἴσως τὸ ὕλικόν
αὐτὸ χρησιμοποίηθῃ δι' εὐρύτερον σκοπὸν ὑπὸ
τῶν ἱστορικῶν τοῦ μέλλοντος.

Μία οἰκία μὲ βραχὺ ἀλλ' ἐνδοξον παρελθὸν
ἀπειλεῖται τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἀπὸ τὴν σκαπάνην
καὶ ἀπὸ τὴν ἀνανέωσιν. Ὁ Φάουστ αὐτὸς τῶν
Ἀθηναϊκῶν οἰκοδομῶν, ἡ οἰκία τοῦ Κλεάνθους
εἰς τὴν παλαιὰν Πλάκαν ὑπὸ τὸν βράχον τῆς
Ἀκροπόλεως, ἔχει ἱστορίαν βραχεῖαν ἀλλ' ἐνδο-
ξον. Ὑπῆρξε τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Πανεπι-
στήμιον, πρὶν ἡ γενναιοδωρία ὁμογενῶν καὶ
ξένων ἀνεγείρῃ τὸ ὄραϊον μέγαρον τῆς Λεωφό-
ρου Πανεπιστημίου.

Τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον ἐγεννήθη μαζί μὲ
τὸ Βασίλειον. Ἀπὸ τοῦ 1832 ἡ ἐπίλεκτος τοῦ
ἔθνους μερὶς εὕρισκεν ἀνεπαρκῆ τὴν ἐκπαίδευσιν
καὶ ἠθέλε νὰ ἐπιστέψῃ τὸ ἔργον τῆς ἀναγεννή-
σεως διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ
ὅμως δημοτικὰ σχολεῖα δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη —
ὑπάρχουν ἀρὰ γε καὶ σήμερον ἄξια τοῦ ὀνόματός
των; — τὰ δὲ γυμνάσια ἔστεροῦντο καθηγητῶν.
Ἄλλ' οἱ νέοι ἐπιστήμονες, οἱ ἐπανερχόμενοι ἀπὸ
τὴν Εὐρώπην, ἐνόουν νὰ χρησιμοποίησουν τὰς
γνώσεις των εἰς εὐρὴν καὶ ὑψηλὸν κύκλον καὶ τὸ
βράδυ εἰς τὰς ἀφελείας καὶ πραγματικῶς πνευμα-
τικᾶς συναναστροφᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ,
ὁ Βούρος, ὁ Γ. Γεννάδιος, ὁ Σχινᾶς, ὁ Κοντο-

Τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον.

γόνης ἔθεταν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς βάσεις τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ μεγάλου των πόθου.

Οἱ μεγαλεπήβολοι συνωμόται ἤρχισαν ἐπὶ τέλους τὰς εισηγήσεις των παρὰ τῷ ἀντιβασιλεὶ Μάουρερ καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1834 ὑπεβλήθη τὸ πρῶτον περὶ συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου Διάταγμα. Ἄλλ' ὁ ἀντιβασιλεὺς ἠπειλήθη, ὁ Ὄθων ἀπέφυγε νὰ ὑπογράψῃ τὸ Διάταγμα, μία βασιλικὴ ἀποδημία ἐμεσολάβησε καὶ οἱ περὶ τὸν Ραγκαβῆ συνωμόται ἠναγκάσθησαν ν' ἀναβάλωσι τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σχεδίου των. Ἐπὶ τέλους ὅμως τῷ 1837 ὁ ἀντιβασιλεὺς Ρούδερτ ὑπέβαλε τὸ Διάταγμα, ὁ ἐπὶ τῆς παιδείας γραμματεὺς Πολυζωίδης ἐδιπλασίασε τὰς ἐνεργείας του καὶ ὁ Ὄθων ἐκύρωσε διὰ τῆς ὑπογραφῆς του τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ἀνωτάτου διδαστηρίου.

Ἄλλ' αἱ Ἀθηναὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη κατάλληλον οἶκημα διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ τὸ Πανεπιστήμιον. Ἡ οἰκία τοῦ Μπέλλ εἰς τὴν Πλάκαν, ἢ τοῦ Κάλκου παρὰ τὸν λόφον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἢ τοῦ Χρόνη πλησίον τῆς σημερινῆς ἀγορᾶς, ἢ τοῦ Βλάχου εἰς τοῦ σημερινοῦ Καλαμιώτη καὶ ἢ

τοῦ Κλεάνθους κάτωθεν τῆς Ἀκροπόλεως διημφισβήτησαν αὐτὴν τὴν τιμὴν.

Ἐπερίσχυσε ὅμως ἡ τελευταία. Ἦτο βαρὺ καὶ ἀκομψὸν οἰκοδόμημα, μὲ εὐρείαν αὐλὴν καὶ ἀγροὺς γύρω. Ἄλλ' ἦτο ἡ καλλιτέρα οἰκία τῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Παιδείας γραμματεία προέβη εἰς ἐπισκευὰς καὶ ἐν δωμάτιον ἠντρεπίσθη διὰ τὴν Πρυτανείαν, πρῦτανις δὲ πρῶτος διωρίσθη ὁ Κ. Σχινᾶς. Ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτοῦ καὶ τοῦ πρωτοτέκτονος — ὅπως ἐλέγοντο τότε οἱ ἀρχιτέκτονες — Δεδούση κί ἐπισκευαὶ συνεπληρώθησαν καὶ τὴν 3 Μαΐου 1837 ἐγένοντο ἐπισημῶς τὰ ἐγκαίνια.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς μικρᾶς πρωτευούσης συνέρρουσαν ἀθροοὶ εἰς τοὺς πέριξ ἀγροὺς, ἢ αὐλὴ ἐπλημμυρίσθη καὶ οἱ διάδρομοι καὶ αἱ αἰθούσαι κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν προσκεκλημένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὅλοι οἱ στρατηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων Κρατῶν, ὁ κληρὸς καὶ πλῆθος κυριῶν. Ὁ στρατηγὸς Θ. Κολοκοτρώνης — κατὰ παράδοσιν τῆς ἐποχῆς — ἠθέλησε νὰ εἰσελθῇ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Εἰς τὴν εἰσοδὸν ὅμως ζωνρὰ λογομαχία ἠγέρθη

μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Εὐδενσταμ, παρατηρήσαντος εἰς τὸν στρατηγὸν ὅτι ὁ μικρὸς χώρος δὲν ἐπέτρεπε τοιαύτην ἐπίδειξιν. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπέισθη ἐπὶ τέλους, λέγεται ὅμως ὅτι εἰσερχόμενος εἶπε :

— Τοῦτο θὰ φάῃ ἐκεῖνο !

Ἡ φράσις ἀπέμεινε ἱστορικὴ. Καὶ δὲν εἶνε μὲν ἐξηκριβωμένον ἀκόμη ἂν πραγματικῶς τὸ Πανεπιστήμιον ἔφαγε τὴν δυναστείαν κατὰ τὸ 1863, ὅπως δήποτε ὅμως οἱ θαυμασταὶ τοῦ μεγάλου στρατιώτου εὕρισκον ἀκόμη μίαν ἀφορμὴν νὰ ἐξάρωσι τὴν πρακτικὴν σοφίαν του.

Εἰς τὰς ἑνδεκα ἀκριβῶς κανονιοβολισμοὶ ἀνήγειλαν τὴν ἀφίξιν τοῦ Ὄθωνος καὶ τῆς ἀκολουθίας του. Ὁ Βασιλεὺς ἤρχετο ἔφιππος, ἐν λαμπρᾷ συνοδείᾳ, προηγείτο δὲ ἡ ἐπιβλητικὴ μουσικὴ τοῦ ἰππικοῦ ὑπὸ τὸν Πρέντζεν, ἀνακρούουσα ἐνθουσιῶδες ἐμβατήριον.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀττικῆς ἔψαλε τὸν ἁγιασμόν, ὁ πρῦτανις προσεφώνησε τὸν Βασιλέα καὶ οἱ καθηγηταὶ ὠρχίσθησαν. Ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ἰππικοῦ Καλλιμάχης, ὁ ἔπειτα νυμφευθεὶς τὴν ὑψίφωνον Καικηλίαν Ρόδη καὶ ἀναγκασθεὶς ὡς

ἐκ τῶν ἡθῶν τῆς ἐποχῆς νὰ παραιτηθῇ τοῦ στρατοῦ, διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ πυροβολήσωσιν, ἐμιμήθησαν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ ἀκόλουθοι τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ οἱ λόφοι ἀντήχησαν ἀπὸ τοὺς κρότους τῶν πυροβόλων, πρὸ τῶν ἐπτοημένων κυριῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος.

Ὅλιγοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι τοῦ Πανεπιστημίου καθηγηταί. Ὁ κληρικὸς Μισαήλ Ἀποστολίδης, ὁ Κοντογόνης, ὁ Βούρος, ὁ Αἰμ. Ἐρτσουκ, ὁ Ἀνδρέας Λευκίας, ὁ Δ. Μαυροκορδάτος, ὁ Γ. Γεννάδιος, ὁ Ν. Βάμβας, ὁ Κ. Νέγρης, ὁ Ἐρ. Οὐλλρίχος. Ἄλλὰ καὶ οἱ φοιτηταὶ ἦσαν ὀλίγοι τότε. Πεντήκοντα δύο φοιτηταὶ τακτικοὶ ἐνεγράφησαν, καὶ τούτων οἱ περισσότεροι εἰς τὴν Νομικὴν σχολήν. Ἡ κυβέρνησις ὅμως θέλουσα νὰ διευκολύνῃ καὶ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους συνέστησε τάξεις ἀχροατῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ ἔχωσιν ἀπολυτήρια γυμνασίου, ἠδύναντο ὅμως νὰ προσέλθωσιν εἰς μερικὰς ἐξετάσεις.

Μὲ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς ὀλίγους καθηγητὰς ἤρχισε τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον. Ἄλλ' εὐθὺς τὸ γυμνάσιον τῆς Πλάκας ἐπληρώθη μαθητῶν καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος 532 νέοι συνέρρουσαν εἰς αὐτὸ διὰ νὰ συμπληρώσωσι τὰς σπουδὰς των καὶ νὰ κατορθώσωσι νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Καὶ ἡ ἡσυχία καὶ ἠρημικὴ Πλάκα, ἤρχισε τῶρα ν' ἀποκτηθῇ ζῶν ἀσυνήθη. Ὅλα τὰ πέριξ τοῦ Πανεπιστημίου οἰκόπεδα συνάχθησαν ὑπὸ τῶν φοιτητῶν, οἱ ὅποιοι — ἐν παρενθέσει ἄς λεχθῇ καὶ αὐτὸ — δὲν ἦσαν νεανίαι ἀμύστακες ὅπως οἱ σημερινοί. Ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Καλαπόδης καὶ ὁ Λάκων Περικλῆς Καντάκος εἶχον ὑπερβῆ πρὸ πολλοῦ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ οἱ ἄλλοι δὲ δὲν ἦσαν πολὺ νεαρώτεροι.

Δύο εὐρύταται μάνδραι, ἡ μὲν ἐκεῖ ὅπου τὸ σημερινὸν σχολεῖον Διαλησιμᾶ καὶ ἡ δευτέρα πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου, κατελήφθησαν ὑπὸ προχείρων παραπηγημάτων, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων συνεκεντρώθησαν τέσσαρες καὶ πέντε φοιτηταί. Ἐπρωτίμησαν δὲ τὰς οἰκίας αὐτὰς οἱ φοιτηταὶ τῆς ἐποχῆς, διότι ἦσαν πολὺ μακρὰν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐπομένως τὸ ἐνοίκιον ἦτο εὐθηνότερον. Μία ἄλλη οἰκία, ἢ τοῦ ἱερέως Ἀθανασίου, ἀπέναντι σχεδὸν τοῦ Πανεπιστημίου, περιέλαβε τοὺς εὐπορωτέρους νέους, διότι ἡ μικρὰ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ σχολεῖου εἶχεν ὑψώσῃ ὑπερβολικῶς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἰδιοκτήτου.

Καὶ δὲν διέσωσε μὲν ἡ παράδοσις πόσον ἐπλήρωνε τὸ τέταρτον δωμάτιον, τὸ ὅποιον κατεῖχεν ἕκαστος φοιτητῆς τότε. Διὰ νὰ ἐνονηθῇ ὅμως πόση ἦτο ἡ ἀνεπάρκεια τῶν μέσων τῶν φοιτητῶν τῆς ἐποχῆς, ἀρκεῖ ν' ἀναφερθῇ ὅτι τόσῃ δυσκολίαν ἀπῆντων οἱ φοιτηταὶ εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν 10 δραχμῶν τῆς ἐγγραφῆς των, ὥστε ἡ Κυβέρνησις ἔδωκε σιωπηρῶς ἀόριστον παράτασιν τῆς πληρωμῆς, ἐπὶ τέλους δὲ ὁ πρῦτανις Σχινᾶς κατέβαλεν ἐξ ἰδίων τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς 32 φοιτητῶν.

Ἀπέναντι δὲ τοῦ Πανεπιστημίου ἰδρύθη καὶ τὸ πρῶτον φοιτητικὸν ζαχαροπλαστεῖον ἐνός Σμυρναίου Βελισσαρίου, ὁ ὅποιος παρέχων εἰς τοὺς φοιτητὰς γλυκύσματα τουρκικὰ καὶ γάλα, ἔκτισεν ἔπειτα τέσσαρας πολυτελεῖς οἰκοδομὰς εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τέσσαρα περίπου ἔτη ἡ οἰκία τοῦ Κλεάνθους περιέλαβε τοὺς πρῶτους φοιτητὰς καὶ καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου.

Δὲν ἔλειψαν ὅμως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ αἱ ἀπαραίτητοι εἰς κάθε Πανεπιστήμιον καὶ ἐπομένως καὶ ἐλληνικὸν φοιτητικὰ ταραχαί.

Ἡ πρώτη αὕτη ταραχὴ δὲν ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις καὶ δὲν κατῴρωσε ν' ἀπαθανατισθῇ μὲ ἰδιαίτερον ὄνομα, ὅπως ἡ μετὰ τινὰ ἔτη σημειωθείσα ἐξέγερσις τῶν φοιτητῶν, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τὰ Μανουσιᾶ.

Τῆς πρώτης ταραχῆς ὑποκινηταὶ ὑπῆρξαν δύο φοιτηταὶ οἱ Ἀναστάσιος Γούδας καὶ Κομπότης. Οἱ δύο ζωνροὶ ἀκαδημαϊκοὶ πολῖται εὕρισκοντες ἀτελῆ καὶ ἀκατάλληλον τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας τοῦ καθηγητοῦ Δ. Μαυροκορδάτου, συνέταξαν ἀναφορὰν, τὴν ὁποίαν ὑπέβαλον εἰς τὸν προπρῦτανιν καὶ ἐδέχθησαν τὸν καθηγητὴν δι' ἀποδοκιμαστικῶν ἐκφράσεων.

Εὐτυχῶς ἡ φρόνησις τοῦ προπρυτάνεως ὑπερίσχυσε, τὸ ἐπεισόδιον ἐλύθη ἄνευ ἀπεικταίου καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς Ἀστυνομίας δὲν εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πολιορκήσῃ τὸ Πανεπιστήμιον ὅπως ἠπειλήσεν. Ὁ φοιτητῆς Γούδας μάλιστα ἔδωκε πρῶτος ἐξετάσεις μετ' ἐπιμελεῖς σπουδὰς καὶ εἶνε ὁ πρῶτος ἐγκαινιάσας τὰ δημοσιογραφικὰ πρὸς τοὺς διδάκτορας συγχαρητήρια, ἀπὸ τὰ ὅποια — φεῦ! — τόσον ἐχορτάσαμεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας.

Ἐν τούτοις ἡ λάμψις τῆς οἰκίας Κλεάνθους ἤρχισε πλέον νὰ ὑπονομεύεται. Τὸ 1838 ὁ πρῦτανις Γ. Ράλλης κατήρτισεν ἐπιτροπὴν πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ τὴν οἰκοδόμησιν εἰδικοῦ

κτιρίου καὶ τὴν 2 Ἰουνίου 1839 ἐτίθετο ὁ πρῶτος θεμέλιος λίθος τοῦ μεγάρου τὸ ὁποῖον παραδόθη ἑτοιμον πλέον τὸν Νοέμβριον τοῦ 1841, ὅτε καὶ ἐγκατέστη ἐκεῖ τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα.

Ἐπὶ ἑτῆ πολλά ἀκόμη τὸ σπιῖ τοῦ Κλεάνθους ἔμεινε ὀνομαστὸν εἰς τὴν παλαιὰν συνοικίαν διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸν ὄγκον του. Ἀργότερα ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ἐνοικίαις προσφύγων Κρητῶν.

Τώρα ὅτε ἀπὸ τὴν παλαιὰν του δόξαν δὲν ἔμεινε παρὰ ἡ ἀνάμνησις μόνον, καὶ ὅτε τριγύρω του νεαραὶ καὶ σφριγῶσαι οἰκοδομαὶ τὸ ἐπνίξαν διὰ τῆς συγκρίσεως, τώρα πλέον παραδίδει καὶ αὐτὸ τοὺς ἐτοιμορρόπους τοίχους του εἰς τὴν σκαπάνην καὶ παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς οἶκημα, τὸ ὁποῖον ἴσως θὰ εἶναι ὠραιότερον καὶ καλαισθητικώτερον, δὲν θὰ ἔχη ὅμως ποτὲ τὴν ἐνδοξον τύχην τοῦ γηραιοῦ προκατόχου.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΕΡΩΣ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ*

5'

Ο Νταντῆς ἐθριάμβευεν. Ὁχι, ὄχι ἀπαντοῦσεν ἡ Στέλλα στοῦ πατέρα τὸ μήνυμα. Καὶ δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τὸ πῆ ἡ Βιολάνταινα· αὐτὸ ἐδιαβάζετο καθαρὰ στὸ θυρωμένον, στὸ ἀπελπισμένον τῆς πρόσωπο...

Ἄλλὰ ὁ Παναγῆς ἐπέμεινε νὰ τοῦ τὰ ἐκθέσῃ ὅλα μὲ τὸ νῖ καὶ μὲ τὸ σίγμα, καὶ ἡ Βιολάνταινα, ὅπως πάντα, τὸν ἄκουσε.

— Ἔτσι αἰ; ... καλὰ! ἔλεγε κάθε τόσο ὁ Παναγῆς καὶ ἡ ἡρεμὸς αὐτῆ ἐπώδως ἐκρυπτε τόσο θυμὸν, ἡ ἐκφρασις τῶν ματιῶν του, ὀπίσω ἀπὸ τὰ χρυσὰ γυαλιὰ, εἶχε γίνῃ τόσο ἀπαισία, τὰ μπαρμπετόνια ἐμαύριζαν καὶ ἔφρισσαν τόσο ἄγρια, ὥστε ἡ Βιολάνταινα ἀληθινὰ ἐφοβήθη. Προσηθάνθη ὄλην τὴν τρικυμίαν, ποῦ ἐγκυμνοῦσεν ἡ ἀσυνήθιστη ἐκείνη γαλήνη. Καὶ στὸ τέλος, ἐνώσασα τὰ χέρια παρακαλεστά, εἶπε μὲ δάκρυα:

— Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ, Παναγῆ μου! ... Ἄς τινε, ἄς τινε τώρα... θὰ τῆς περάσῃ... Μέρησ ποῦ ἔρχονται, δὲν ἀξίζει νὰ συγχύζῃσαι καὶ νὰ βαρυσμαξ. Ἄς τινε, νὰ βράσῃ μὲ τὸ ζουμί τῆς, νὰ ξεθυμάνῃ ἄς τινε! ... Φοβάμαι μὴ μᾶς κάμῃ κανένα κίνημα.

— Σὰν τί; ἠρώτησε μὲ τὸ χαμηλότερο μιάσσο τοῦ ὁ Βιολάντης.

— Μὰ ξέρω κ' ἐγὼ ἡ κακομοῖρα; ... Μπορεῖ νὰ πῆσῃ ἀπὸ τὸ παρεθύρι...

— Μακάρι! Ὁ Θεὸς καὶ ὁ λόγος σου!

— Μπορεῖ... ξέρω γώ; ... μπορεῖ νὰνοῖξῃ τὴν πόρτα καὶ νὰ φύγῃ...

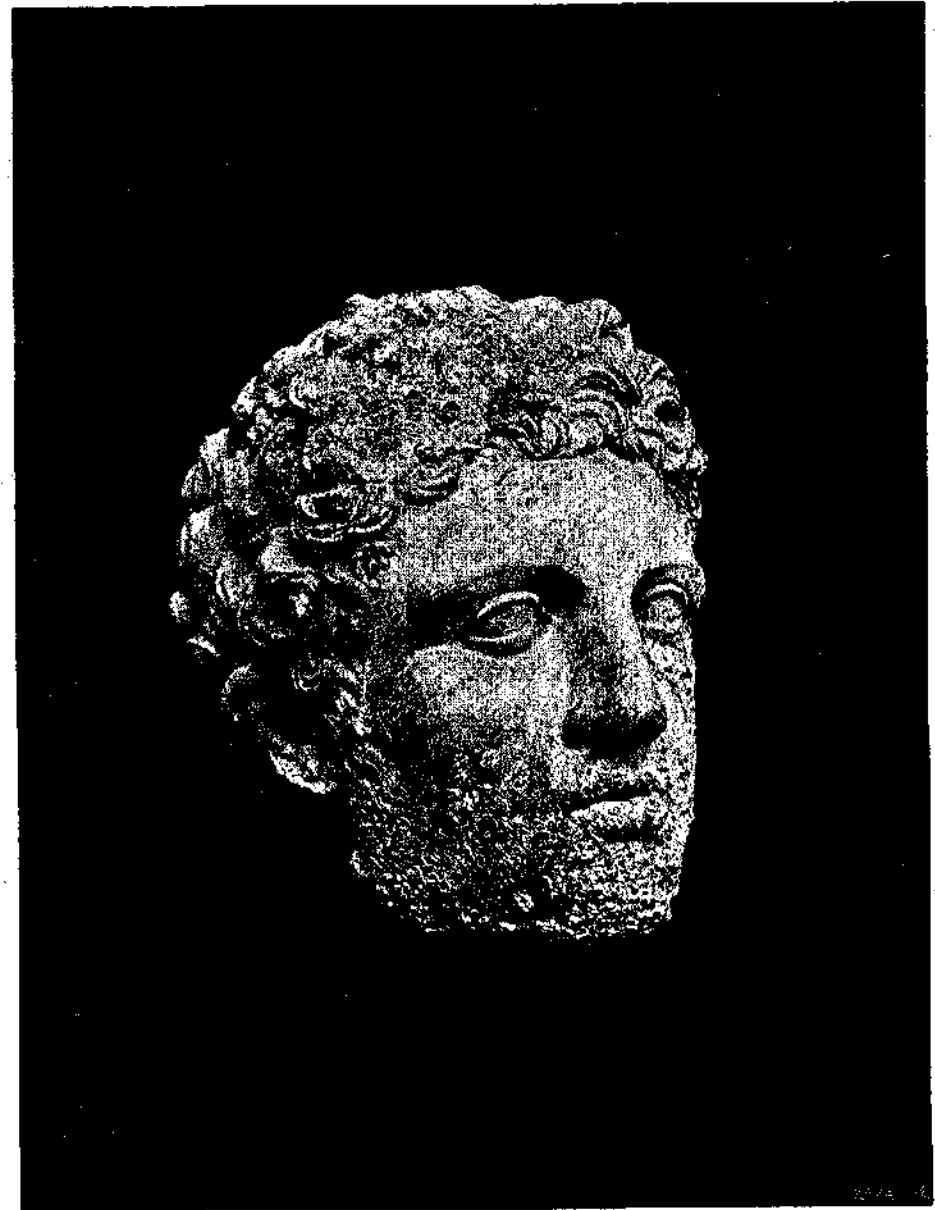
— Ἐ;! σοῦ εἶπε τέτοιο λόγο; ἠρώτησεν ὁ Βιολάντης μὲ τρόμον σὰν νὰ τὸν ἐγαλθάνιζαν.

— Ὁχι... δὲν μοῦ τῆπε... μ' ἀπὸ τὰ ἄλλα τῆς λόγια ἐκατάλαβα πῶς μπορεῖ νὰ τῶχῃ κ' αὐτὸ στὸ νοῦ τῆς. Καὶ φαντάσου, Παναγῆ μου, τί ντροπὴ, τί συφορά, τί ἀτιμία ν' ἀκουσθῇ τέτοιο ξαφνικὸ γιὰ τὸ σπιῖ μας. Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ!...

— Ἐννοια σου, ἔννοια σου καὶ δὲν σοῦ φεύγει! εἶπεν ὁ Παναγῆς ἡσυχώτερος. «Ἐχουσι τὴν γνώσιν οἱ φύλακες...» Ὅθὰ σοῦ τὴν κάμω ἐγὼ, ποῦ...

Ὁ λόγος ἐξεψύχησεν εἰς τὰ χεῖλη του, καὶ ὁ Παναγῆς ἐθυθίσθη εἰς σκέψεις.

Περὶεργο πρᾶγμα! — ἐσυλλογιζετο ὁ Νταντῆς ἀπογοητευμένος. — Ὑστερ' ἀπὸ τόσα, καὶ νὰ μὴν ἀνεβαίνῃ ἀμέσως ἀπάνω νὰ τὴν ξεκοιλιάσῃ; Μὰ τὸ σταυρὸ, ἔτσι τοῦ ἤρχετο νὰ πάγῃ νὰ τὸ κάμῃ ἐκεῖνος· μὰ ἐσυλλογιζετο τὸ «ἀρχηγὸ παρόντος», ἓνα ρητόν, ποῦ ἦταν πάντα στὸ στόμα τοῦ Παναγῆ... Κ' ἐπροσπαθοῦσε τώρα

ΚΕΦΑΛΗ

Ἐκ τῶν παρὰ τὰ Ἀντικύθηρα ἀνεκνοθειστῶν ἀρχαιοτήτων.

* Τέλος· ἴδε σελ. 334.

θλιβερή της ώρα, στή γύμνια εκείνη και στην έρημια... Όχι!

Και δεν είχε τίποτα, αλήθεια. Η κόλασις του δωματίου της, κάτω, μ' όλο το ξύλο που έτρωγεν, ήταν παράδεισος εμπρός στην κόλασιν αυτή. Έκει τουλάχιστον είχε και κανένα έργο-χειρο, είχε και κανένα βιβλίο, και ήταν στιγμές, — ποιός θα το πιστεύση! — που λησμονούσε την θλιψί της με την εργασία. Δεν την είχαν στερήση επί τέλους ό,τι της έχρειάζετο για να ζή όπως ήταν συνειθισμένη, και ίσως, αν την άφιναν καιρό, ποιός ξέρει, μπορούσε και να μετανοήση. Μά εδώ, εδώ στην τρώγλη, μ' ένα στρώμα άχυρένιο και με μια καρέκλα βουλιαγμένη, πώς να ξεχάση, πώς να μετανοήση;

Και τώρα, δύο μόνον πράγματα είχε που της έδιναν κάποια παρηγορία: το νερό, που το έβγαζε έξω κ' έκρύωνε και της έδρόσιζε τα φλογισμένα στήθη, — και το γράμμα του Χρηστάκη που το είχε φυλαγμένο στον κόρφο της, φωτιά για τον πάγο της αύγης, δροσιά για την φλόγα του μεσημεριού, φως για το σκοτάδι της νύκτας... Ναι! κατώρθωσε να το κρατήση αυτό το γράμμα, μολονότι ο Βιολάντης είχε χαλάση τον κόσμο να της το πάρη «Δεν το έχω... από το φόβο μου να μη το ιδή κανένας, το έκαιπα». Και το έλεγε με τόσην επίμονή, που την έπίστευσαν. Και τώρα το είχε, και το έσφιγγε σ' αθησαυρό, και το έβγαζε για να το φιλήση χίλιες φορές την ημέρα... Το είχε μάθη απέξω τόσο καλά, που ήξευρε με τί άρχιζε και με τί έτελείωνε κάθε γραμμή, και είχαν εμπρός της κάθε λέξεως τή φυσιογνωμία, και τή νύκτα τις έβλεπε πύρινες στο σκοτάδι. Λίγη, πολύ λίγη ώρα έκοιμάτο. Τον τρόπο της μοναξιάς κατεστράζεν ή λύπη! άλλ' αυτή την έκρατούσε το περισσότερο άγρυπνη. Ο λίγος της ύπνος ήταν γεμάτος όνειρα. Μά ώμέ! ούτε σ' αυτά δεν εύρισκε την εύτυχία. Πάντα θα έβλεπε το Χρηστάκη, μ' ένα Χρηστάκη όχι όπως τον άνειρευετο την ημέρα, ένα Χρηστάκη άλλοωτίκο, παράξενο, ψυχρό, στεγνό, αδιάφορο, κακό. Γιατί τάχα;

Μήπως δεν την αγαπούσε; «Α, μπά, αδύνατο!... Αν είχε δώση πίσω το γράμμα, αν δεν έπερνούσε ποτέ να την ιδή, ήταν βέβαια που τον είχε φοβηθή ο πατέρας της. Άχ, πώς θα υπέφερον ό καλός της, και ποιός ξέρει μη το μαρτύριό του ήταν φοβερότερο και από το δικό της!...»

Κάποτε ένα άπόγευμα της έφάνη ότι τον είδεν. Από το παράθυρο της φυλακής, έφαινετο μακριά ένα κομμάτι της Καινούργιας Ρού-

γας. Ο Χρηστάκης — ναι, αυτός ήταν, — έπέρασεν από εκεί σαν βιαστικός, σαν φοβισμένος, κ' έχάθη σαν φάντασμα. Θα κύτταζε βέβαια στο μπαλκόνι και στο παράθυρο κάτω! Άχ, που να το ξέρη, για να σηκώση τα μάτια του ψηλότερα, εκεί ψηλά!... Τι καλά αν έπερνούσε και πάλι και αν την έβλεπε!... Θα του ένευε να περάση το βράδυ, τή νύκτα, να πλησιάση, να σταθί από κάτω, και θα έκοβε την άνθισμένη ριζεδά, και με κίνδυνο της ζωής της θα έπροχωρούσεν ως την άκρη της σκεπής, και θα του έριπτε τα άνθη και θα του έλεγε: «Σ' αγαπώ, αγάπα με!» Αυτό ήθελεν, ένα τέτοιο άνειροπολούσε. Κ' έμενε προσηλωμένη ώρες όλόκληρες στο κομμάτι εκείνο του δρόμου το μακρινό... Τι έπερίμενε; πόση έλπίδα μπορούσε πειά να έχη; Μέσα στη σκοτεινιά της ψυχής της, από που θα έμβαινε φως;

Z

«Άχ, ο Χρηστάκης δεν έπερνούσε... κ' εκείνη έχανε λίγο-λίγο την έλπίδα, — γιατί έχανε λίγο-λίγο και τή ζωή...»

Έστέναζεν, έλυωνεν, επέβαινε, — και κάτω το σπίτι άντηχούσεν από γέλοια χαράς. Ήταν της Παναγίας άνήμερα. Ο Βιολάντης και ή Βιολάνταινα έδέχοντο τας επισκέψεις και τας εύχας των φίλων των. Η θύρα όρθάνοικτη, τα σαλόνια άνθοστολισμένα, έορτάσιμα. Οι σπιτικοί είχαν φορέση τα φαιδρότερα τους προσωπία, και ό κόσμος, πρωί και άπόγευμα, άνεβοκατέβαινε.

— Και ή Στέλλα; τί κάνει ή Στέλλα;
— Ανήμπορη ακόμα, άπαντούσεν ή Βιολάνταινα, μ' έκφρασιν λύπης παροδικήν.

— Η καυμένη, έλεγε και ό Βιολάντης με το ίδιο ύφος: δεν ξέρετε πώς ήθελε σήμερα να καταιβή! μά να σας πώ την αλήθεια, έγώ δεν την άφρισα. Είνε τόσο αδύνατη!

— Και από τί υποφέρει, μάτια μου;
— Μά ξέρω κ' έγώ... νευρική κατάσταση, μίο κάρο!

— Είνε της ηλικίας; γιατί δεν της κάνετε κανένα ταξείδι;
— Αυτό μάς είπε και ό γιατρός. Μά δε θέλει... ού, είναι πολύ δύσκολη στα ταξείδια... έλεγα όμως να τη στείλω λίγες μέρες στην έξοχή.

Τό βράδυ έγινε και ή μικρή συναναστροφή, ή συνειθισμένη. Η μπαλκονόπορτες άνοιχτές, και το μεγάλο μπαλκόνι γεμάτο κυρίους και κυρίες. Ώς επάνω στη φυλακή έφθανεν ό φαιδρός αλαλητός. Μιά κυρία έτραγουδούσεν εις το πιάνο

άριες από τή Φαβορίτα ένας νέος είπε το άπαράιτητον Έρι του, και έπειτα έτραγουδούσαν οι δύο ένα ντουέτο από το Ρουϊ Βλάς. Η ώραιες φωνές των άντηχούσαν παθητικώτατα στη σιωπή της καλοκαιρινής βραδυάς, και ό φιλόμολπος κόσμος εσταματούσεν από κάτω νάκούση.

Η Στέλλα έστέκετο εις το παράθυρον. Πέρα έφαινετο όλίγος τοίχος από το άντικυρνώ σπίτι, και επάνω εις αυτό το κίτρινο κομμάτι, έσηματιζέτο ένα φωτεινότερον τετράπλευρον. Ήτο από την άνοιχτήν άπέναντι μπαλκονόπορταν, και ήτο ένα κομμάτι της έορτής, προσπίπτον ως προβολή φωτεινής εικόνας. Έφαινετο ή βαρεία σκιά του κοντού κροσσώτου παραπετάσματος, και από κάτω, έκινούντο, έπηγαίνουσαν, άλλαι σκιαί άμυδρότεραι, άνακατευμένα. Μίαν στιγμήν της έφάνη ότι είδε την μητέρα της, άνατρέπουσαν την κεφαλήν από τα γέλοια, και άλλην στιγμήν τον πατέρα της, με όψιν και κινήματα εύτυχίας... Η άτμόσφαιρα ήτο ύγρή από κάτω άνέβαινε ή αύγουστιάτικη μυρωδιά της ξερής σταφίδας: το φεγγάρι δεν είχαν έβγη νάμαυρώση τα φώτα της πόλεως. που έκοκκίνιζαν εδώ κ' εκεί τους άτμούς! και εις τον κατάμαυρον ουρανόν τα άστρα έλαμπαν δακρυστάλακτα.

Βυθισμένη εις τους πενθίμους της διαλογισμούς, ή Στέλλα έκρατούσε το μέτωπο με τα δύο χέρια. Ποτέ δεν της είχε κάμη τόσην έντύπωσιν ή θέσις της, ποτέ δεν είχαν άναμετρήση τόσον το μέγεθος της δυστυχίας της, όσον άπόψε, μέσα εις την φυλακήν της, άπέναντι του φωτεινού τετραγώνου. Ήσθάνετο κάτι, άπειρώς άλγεινόν, ως να είχαν αναλιγώση μέσα ή ψυχή της, και οι μύες του προσώπου της άρχισαν να συσπώνται εις λυγμούς. Λίγο-λίγο οι σπασμοί έγινοντο δυνατώτεροι και της συνεκλόνιζαν το σώμα. Έσκέπασε το πρόσωπον με τα χέρια, έστηρίχθη εις το βάθρον του παραθύρου, και παρεδόθη εις τον μεγάλον έκείνον θρήνον. Τα δάκρυα, τα τόσον σπάνια δάκρυά της, έτρεξαν άπόψε, διά πρώτην φοράν, σαν ποτάμι. Ώρες έκλαιγεν. Όλος ό πόνος, που είχε κρατήση μέσα της τόσον καιρό, έξεσπούσεν όλα τα δάκρυα, που δεν είχε χύση, τώρα έχύνοντο διά μιας. Και μαζί της έκλαιγεν ή νύκτα, και εις τον κατάμαυρον ουρανόν τα άστρα έλαμπαν δακρυστάλακτα.

Τα φώτα έσβυσαν, οι θόρυβοι έπαυσαν, ή σιωπή της νυκτός διεχύθη παντού μαζί με το σκότος, κ' εκείνη έκλαιγε. Έκει σχεδόν έξημερώθη. Την άλλην ήμέραν έκαιγεν όλη, είχε πυρετόν. Και την άλλην, και την άλλην...

Τώρα τα κίτρινα μέτρα της μάγουλα, τα μα-

ραμμένα πέταλα του κρίνου, είχαν δυό βοϋλες χλωμοκόκκινες σαν αίματος κομμένου. Τα όλόμαυρα μάτια, όλάνοικτα σαν τρομαγμένα, έβγαζαν φωτιές. Άχ, το κερί έλυωνε τώρα με φλόγα, με φλόγα ώχρή. σαν να ήτον άναμμένο, ημέρα, μέσα σε κανένα έρημοκλήσι...

Και ή λίγη δρεξί που είχε, της έκόπη όλότελα. Ούτε έβαζε πειά στο στόμα της το ψωμί, και για να μη δώση ύποψία το έπετούσε στα κεραμίδια. Μόνον το νερό δεν της έφθανε τώρα, στην άσβυστη δίψα της. Ξαπλωμένη πάντα στο στρώμα το άχυρένιο, άλλ' άγρυπνη νύκτα και μέρα, είχε το πήλινο κανάτι δίπλα της, και οικονομούσε άκόμη και τις στάλες που έβγαίναν από τους πόρους, κ' έβρεχε μ' αυτές το μανδήλι της, και το έφερνε στο φλογισμένο μέτωπο. στα φρυγμένα χείλη... Ώ θεέ μου, τί γρήγορα που έτελείωνε το νερό, τί γρήγορα που άπόμεινεν άδειο και ξερό το κανάτι, και με τί λαχτάρα έπερίμενε το καινούργιο! Και κατήντησε τώρα να είνε αυτό ό μόνος της πόνος, και το μόνο της μαρτύριο, και ή μόνη της έλπίδα, και ή μόνη της άνακούφισις. Η ζωή της έσβυσε και δεν είχε δυνάμεις, παρά να πίνη νερό. Κατέβαλλε την ήρωικώτερον προσπάθειαν, κάθε φοράν που ήκουε τα βήματα του πατέρα της, για να νάνασκηκόνεται στο στρώμα, και για να του δείχνη ότι είνε καλά, και για να προφέρη σταθερά την επίμονη και άπηλπισμένη άπάντησί της στην στερεότυπη έρώτησι του Βιολάντη:

— Έ... έμετανόησες;

— Όχι!

Και ό Βιολάντης κατέβαινε, χωρίς να υποπτεύεται τίποτα. Η ήμέρες περνούσαν και άρχισε να πέλιπίζεται... Εκείνος ένόμιζε πώς ύστερα από λίγες ώρες τέτοιας φυλακής, ή Στέλλα θα έπεφτε στα πόδια του. Άλλά να που αυτό δεν έγινε, και ούτε κατά τα φαινόμενα θα έγίνετο. Και ό Βιολάντης από μέσα του άνησυχούσε πολύ. Όχι ότι είχε μετανοήση αυτός, όχι ότι έλυπείτο την κόρη του. Μπα Θεός φυλάξοι! αυτός να λυπηθή το «ξένο κρέας», και ύστερ' από τέτοια αυθάδεια, από τέτοιο πείσμα και από τέτοια άτιμία; Άλλά έφοβείτο τον κόσμο. Αυτή ή μυστηριώδης άρρώστια της Στέλλας δεν ήτο δυνατόν να διαρκήση χωρίς ύποψιαν, χωρίς σκάνδαλον. Κ' έξητούσε καμμίαν άλλην λύσιν. Έξάφνα να την βγάλη από το σπίτι, να την στείλη σε έξοχή, να την στείλη ταξείδι, κ' εκεί πειά ως έξοσε ή ως πέβαινε, του ήταν αδιάφορο. Άλλά πώς να το κάμη; Άπέναντι των δικών του όλων ή φιλοτιμία του

ἦτο ἐκτεθειμένη· καὶ μὲ τί πρόφασιν θὰ ἐβγαίνεν ἀπὸ τὴν φυλακὴν τῆς Ἡ Στέλλα, χωρὶς νὰ πέση πρῶτα στὰ πόδια του; Αὐτὸ δὲν θὰ το ἔπερναν γιὰ ὑποχώρησι, γι' ἀδυναμία δική του;

Τέλος πάντων δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ, ὅταν ἐξαφνα μία εἰδησις ἦλθε νὰ τον βγάλῃ ἀπὸ τὴν ἀμχανίαν: Ὁ Χρηστάκης ὁ Ζαμᾶνος τὰ ἔφταιασι, λέει, μὲ τὴ θυγατέρα τοῦ κόντε-Μαρκότση, τὴν ἔκλειψε, μάτια μου, ἐφῆς τὸ βράδυ, καὶ ἀπὸ ἴδω πᾶν οἱ ἄλλοι. . .

Μόλις ἄκουσε τέτοιο πρᾶγμα ὁ Παναγῆς, ἔγινεν ἐξω φρενῶν ἀπὸ τὴν χαρὰν του, καὶ ἀμέσως, ἐξ ἐνοστικτοῦ, ἔχωσε τὸ χέρι στὴν τσέπη καὶ ἔπιασε τὸ κλειδί τοῦ λουκέτου. . . Ἔτσι ἐτελείοναν ὅλα μὲ τὸ καινούργιο κᾶζο τοῦ σὶδρ-Χρηστάκη. Τί καλὰ! Καὶ ἐν ᾧ θὰ ἤμπορούσε ἐξαίρετα νὰ νοίξῃ τὴ φυλακὴ τῆς Στέλλας, θὰ τῆς ἔρριχεν ὡς συγχωροχάρτι τὴν εἰδησι, καὶ θριαμβεύων, θὰ τὴν ἐπροκαλοῦσε νὰ καμαρώσῃ τὸν ἀγαπητικὸ τῆς, τὸν τίμιον νεόν, ποῦ γι' ἀγάπη του ἐτόλμησε νὰ πῆ ὄχι στὸν πατέρα τῆς!

Καὶ ἡ χαρὰ του ἦταν ἄγρια, ἐκδικητικὴ χαρὰ, καὶ ἐφαντάζετο μὲ ἀπερίγραπτην εὐφροσύνην ἱκανοποιήσεως, ὅλον τὸν σπαραγμόν, ὅλην τὴν ταπεινώσιν, ὅλον τὸν ἐξευτελισμόν ποῦ θὰ ἐδοκίμαζεν ἡ Στέλλα. Ἐτρεῖξεν ἀνυπόμονος εἰς τὸ σπῆτι, κ' ἐπῆρε δυὸ-δυὸ τὰ σκαλιὰ, ὡς που ἔφθασε στὴ σοφίτα.

Ἄνοιξε τὴν θύραν, κ' ἔτσι, διὰ νὰ παίξῃ, ἐπρόβαλε κατὰ τὴ συνήθεια τὸ κεφάλι του κ' ἐρώτησεν:

— Ἐ. . . ἐμτανόησες;

Παραξενεύθηκε πολὺ ποῦ δὲν ἄκουσε τὸ ὄχι, κ' ἐκύτταξεν. Ἡ Στέλλα ἦταν ξαπλωμένη, ἀκίνητη, μὲ τὰ μάτια ὀλάνοικτα. Κοντὰ τῆς, σχεδὸν ἐπάνω στὸ στήθος τῆς, ἕνα χαρτί ζαρωμένο, καὶ δίπλα τὸ πῆλινο κανάτι, φρυγμένο, κατὰξερὸ.

Ὁ Παναγῆς ἀνατρίχιασε κ' ἐπροχώρησεν ἕνα βῆμα. . . Ἐκύτταξε καλλίτερα, καὶ ἀμέσως, συνάπτων τὰς χεῖρας μ' ἐκπληξιν, ἐψιθύρισε:

— Μπᾶ! ἔσκασε. . .

Ἐμεινεν ὀλίγας στιγμὰς ἀκίνητος σὰν ἀγαλμα, καὶ ἔπειτα ἔσκυψε διὰ νὰ βεβαιωθῇ.

Ναί! ὁ Θεὸς ἐλυπήθη τὴν Στέλλαν, καὶ τὴν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν εἰδησι ποῦ τῆς ἔφερεν σήμερα ὁ πατέρας τῆς.

. . . Ἡ κηδεῖα τῆς ἔγινε ἀμεγαλοπρεπῆς καὶ συγκινητικωτάτη». Ὁ Δεσπότης μὲ ὄλους τοὺς

παπάδες, χώρα καὶ χωριά, ὅλα τὰ ἀμάξια, καὶ τὰ ἰδιωτικὰ ἀκόμη, ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, δυὸ ἐπικηδεῖοι, ἕνας ἐπιτάφιος, ἐλεγεία τυπωμένα, ἀπὸ ὄλους τοὺς ἐγγχωρίους ποιητὰς, καὶ δάκρυα ἀτελείωτα. Παρατηρήθη ὅτι ὁ Παναγῆς ἔκλαιγε πικρότερα ἀπ' ὄλους, καὶ ἀπὸ τὸν Νταντῆν ἀκόμα, ποῦ ἐξεφώνιζε στὴν ἐκκλησία σὰν τὸ γουρούνι ποῦ σφάζουν. Καὶ ἀληθινὰ νὰ μετανοοῦσαν οἱ Βιολάντηδες γιὰ ὅ,τι ἔκαμαν, πάλι δὲν θὰ ἔκλαιγαν, ὅπως ἔκλαιγαν τῶρα, γιὰ νὰ δείξουν στὸν κόσμον λύπη ποῦ δὲν εἶχαν.

— Μπράβο, Παναγῆ μου, ἔλεγαν οἱ φίλοι τῆς οἰκογενείας. Ἐκαμες τὸ τελευταῖόν σου χρέος στὸ παιδάκι σου, σὰν καλὸς πατέρας. Ποτὲ δὲν ἐματαστάθηκε τέτοια κηδεῖα.

— Ἐ, τὸ κατὰ δύναμιν, ἀπκντοῦσεν ὁ Παναγῆς μετριοφρονῶν. Ἐκεῖ ποῦ θάν τα ἔπερνε προῖκα, ἄς πᾶνε τῶρα. . .

Καὶ τὰ κλάμματα δὲν τον ἄφιναν νὰ τελειώσῃ.

Τὸ βράδυ ὅμως, ὅταν ἡ οἰκογένεια ἔμεινε μόνη, ὁ Παναγῆς ἐσκούπισε μιὰ χαρὰ τὰ δάκρυά του, ἐπῆρε τὸ συνειθισμένο του ἄγριο, στάθηκε, τοὺς ἐκύτταξε ὄλους ἕνα-ἕνα, καὶ εἶπε:

— Ἔτσι, νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς καὶ ὅλα τὰ παιδιά ποῦ δὲν ἀκοῦν τὸν πατέρα τους! Φτάνει πειὰ τὰ μιζοκλάματα! τῶρα εἴμαστε μοναχοὶ μας.

Ἐν τοσοῦτῳ, μὲ ὅλην τὴν μυστικότητα τῆς οἰκογενείας, μ' ὅλην τὴν τέχνην ποῦ οἰκονόμησε τὰ πρᾶγματα ὁ Παναγῆς, κάτι ἐψιθυρίσθη. Ἡ κάπως παράξενη ἀρρώστια τῆς Στέλλας, ἡ σύμπτωση νὰ πεθάνῃ τὴν ἴδια μέρα ποῦ ἀκούσθη τὸ κᾶζο τοῦ Χρηστάκη, κάτι μισόλογα τῶν σπιτικῶν, ἡ ἐρωτικὴ ἱστορία ποῦ ἦταν γνωστὴ σ' ἕνα κύκλον, ὅλα αὐτὰ ἐσχετίστησαν, ἐσχολιάσθησαν, καὶ λόγος ἐβγήκε πῶς ἡ θυγατέρα τοῦ Βιολάντη «ἐφαρμακώθηκε γιὰ τὸ Ζαμᾶνο». Ἄλλοι τὸ ἐπίστευσαν, ἄλλοι ὄχι· κανένας ὅμως δὲν ἔμαθε ποτὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια.

Ἴσως θὰ μ' ἐρωτήσετε, ἀν οἱ γάμοι τοῦ Χρηστάκη ἔγιναν τὴν ἴδια ἡμέρα ποῦ ἐκηδεύθη ἡ Στέλλα. Ὅχι! διηγοῦμαι τὰ πρᾶγματα ὅπως ἔχουν, καὶ, ὅσον ὠραία θὰ ἦταν μιὰ τέτοια ἀντίθεσις, λυποῦμαι ποῦ δὲν εἴμπορῶ νὰ σᾶς τὴν προσφέρω. Ἐχρειάσθη πολὺς καιρὸς διὰ νὰ πεισθῇ ὁ κόντε-Μαρκότσης νὰ μετρήσῃ τὴν προῖκα, καὶ ἡ «χρυσὴ νεολαία» τοῦ τόπου ἄργησε νὰ συνεορτάσῃ τοὺς εὐτυχισμένους αὐτοὺς γάμους.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΟ ΚΑΛΛΙΤΕΡΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Κατὰ τὸν Friedrich Rückert.

Ἄν θές τὴν καθεμιὰ καρδιὰ βαθεῖα νὰ συγκινήσῃς,
Σὲ πόνον θλιβερό σκοπὸ
Τραγοῦδι νὰ τινίσης,
Κι' ὄχι τραγοῦδι χαρωπὸ.

Ἄν μερικοὶ δὲν ἐνοιῶσαν χαμόγελο γλυκὸ,
Μὰ ἀπὸ τὰ τόσα πλήθη
Ποῖς ἕναν πόνο μουσικὸ
Δὲν κρύβει μέσ' τὰ στήθη;

ΣΕΡΕΝΑΔΑ

Κατὰ τὸν Uhland.

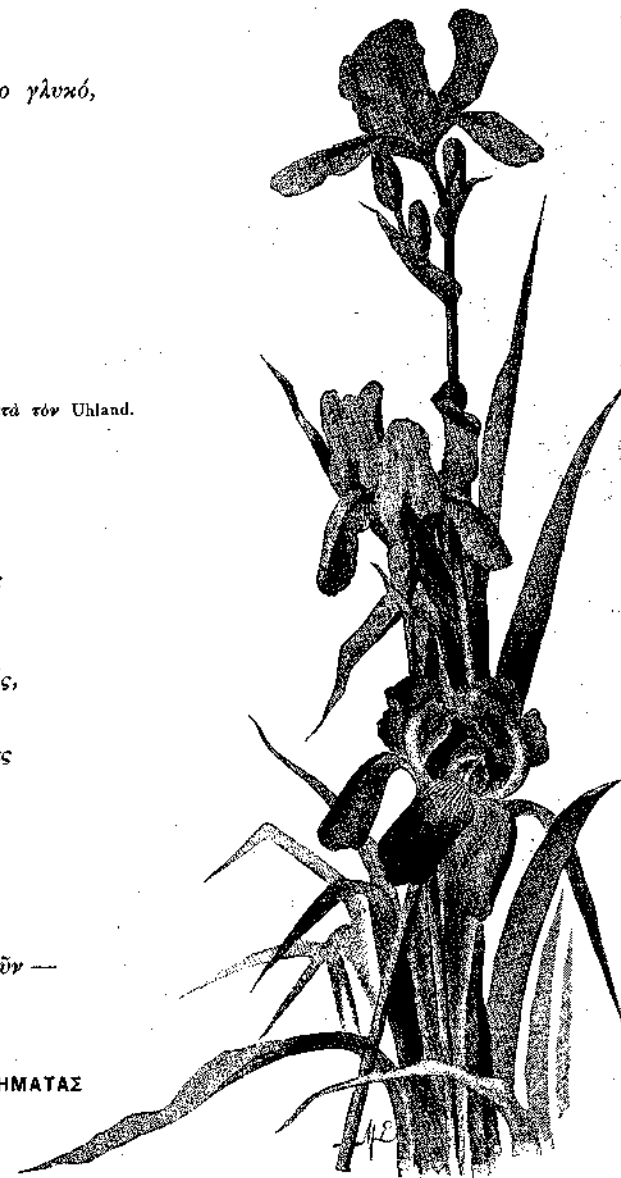
Γλυκὸ τραγοῦδι μὲ ξυπνᾶ,
Ἄργα δὲν εἶναι τῶρα;
Γιὰ κύτταξε, μητέρα μου,
Ποῖς νᾶναι αὐτὴ τὴν ὥρα;

Δὲν εἶναι, ἀγάπη μου, κανεῖς,
Γῦρε σὶδὸ προσκεφάλι
Πῶς τραγουδοῦσαν πίστευες
Στοῦ πυρετοῦ τὴ ζάλη.

Δὲν εἶναι μουσικὴ τῆς γῆς,
Ἄγγελοι σὶδὸν αἰθέρα
Ψάλλον γλυκὰ καὶ μὲ καλοῦν —
Σ' αὐτοὺς πετῶ, μητέρα!

Μόναχον 1900.

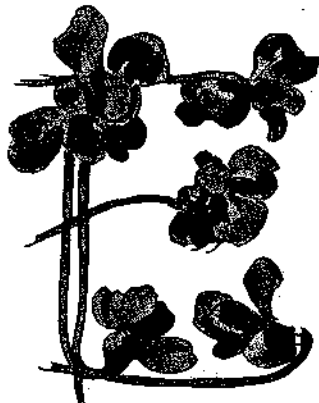
N. ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ

Εἰς τὸν ποιητὴν Κωνσταντῖνον Χρηστομάνου.

"Lauri
Parlate mi di lui la prima sera.,
G. D'ANNUNZIO

σπερινοὶ θάνατοι περ-
νοῦν σιγαλὰ ἐπάνω ἀπὸ
τὰ σκοτεινά σας φύλλα,
ὦ μενεξέδες, ποῦ μιὰ
πανάρχαια νεκρική λή-
κυθος σᾶς κρατεῖ στὰ
δακρυσμένα τῆς σπλάγ-
χνα' χλωμές ἀγάπες
ξεψυχοῦν μέσα στὴ μυ-
ρωδιά σας· ἡ κάμαρα
γεμίζει ἀπὸ τὸ σκοτάδι
τῶν θλιμμένων οὐρα-
νῶν. Ἡ ἀφροδίσα ἀναπνοή σας ζῆ τώρα μονάχη
μέσα στὴ σκιά, ποῦ ἡ ψυχὴ μου εἰτοιμάζεται νὰ
πεθάνῃ. Στὸ θλιβερὸ δειλινό, μέσα στὸ ξεψύ-
γισμα τῶν εὐτυχῶν, μιλάτέ μου, μενεξέδες,
μεθυσμένοι ἀπ' τὴ δροσιὰ μιᾶς βακχικῆς νύχτας,
μιλάτέ μου ἀκόμα γιὰ τὸ μακρινὸ περιβόλι.

Κάτω ἀπ' τὴ διαμαντένια βροχὴ τῶν κλαυθ-
μυρῶν συντριβανῶν οἱ λευκοὶ κρίνοι ἔλυωνάν
λυπητερά σὰν τὰ ἐφήμερα χιονολούλουδα ἐκεῖνο
τὸ βράδυ, τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα ἐχλώμια-
ζαν σὰν τὰ μάγουλα τῶν λυπημένων παρθένων
καὶ οἱ μαῦροι κισσοὶ ἀγκάλιαζαν φοβισμένοι τὰ
κρυφὰ κάλλη τῶν μαρμαρένιων Ναιάδων. Μόνον
ἡ ἀφροδίσα ἀναπνοή σας ἔξοῦσε μέσα στὴ βακ-
χικὴ νύχτα. Τὰ κλωνάρια σας ἦσαν βυθισμένα
στὸ ἀνθογαλί τῶν ἀφιλήτων κόλπων καὶ στὰ
πέταλά σας ἀπάνω ἐστάλαζαν τὰ δάκρυα τῆς

ἀγάπης. Μιλάτέ μου, στὸ θλιβερὸ δειλινό, μιλάτέ
μου, μυστικοὶ μενεξέδες, γιὰ τὸ μακρινὸ περιβόλι.

Μιλάτέ μου γιὰ τοὺς ὠραίους θανάτους. Τὸ
λυκόφως ἔπεφτε κρῦο ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐπάνω στὰ
λευκὰ καὶ στὰ ρόδινα καὶ στὰ μαῦρα φύλλα· ἡ
σκιά ἀγκάλιαζε τῆς μαρμαρένιες θεές τοῦ κήπου
καὶ τάχοιμητα νερά τῶν θλιβερῶν συντριβανῶν·
ἡ τελευταῖες εὐωδίες ἀνέβαιναν πρὸς τὰστρα,
ἀκολουθώντας τὴ σιωπηλὴ λιτανεῖα τῶν ψυχῶν
ποῦ ταξιδεύουν κάθε νύχτα πρὸς τοὺς δρόμους
τοῦ Γαλαξία. Ἐπέθαναν τάχα ὅλα τὰ λουλού-
δια; Τὸ σκοτάδι τὰ ἐπνίξε τὰ ἄσπρα τὰγάλ-
ματα; Τὰ λάλα νερά τὰ ἐρούφηξε τάχα ἡ διψα-
σμένη νύχτα;

Μιλάτέ μου, μενεξέδες, γιὰ τὴ δειλὴ ἀδελφὴ
τῶν μαρμαρένιων Ναιάδων, μιλάτέ μου γιὰ τὸν
μικρὸν, μαυροφορμένον προφήτην τοῦ μακρινοῦ
περιβολιοῦ. Ἦμουν ἐγὼ ὁ μαυροφορμένος προ-
φήτης τοῦ μακρινοῦ κήπου, ἐγὼ ποῦ ζητῶ
στὸ θλιβερὸ δειλινό, μὲ τοὺς θρήνους τοῦ
Ὁρφέως, τὴ δειλὴ ἀδελφὴ τῶν μαρμαρένιων
Ναιάδων. Τὸ σκοτάδι ἐπνίγε στὰ κρῦα τοῦ βρό-
χια τῆς μεγάλης ξανθῆς πλεξοῦδες, ἡ νύχτα ἐπο-
λεμούσε μὲ τὸ τρεμάμενο φῶς τῶν γαλάζιων
ματιῶν καὶ ἡ σκιές, ἡ ἀδελφές τῶν μαῦρων
κισσῶν, ἀγκάλιαζαν τὰ μέλη τὰ πλασμένα ἀπὸ
τὴν ψίχα τῶν κρίνων. Ἡ σιωπηλὴ λιτανεῖα τῶν

ψυχῶν ἐπέρασε κοντὰ μας . . . Ἐπέθαναν τάχα
ὅλα τὰ λουλούδια; Ἡ νύχτα κατὰπτε τῆς ξανθῆς
πλεξοῦδες τῆς Βερενίκης; Ἐνικήθηκε τάχα μέσα
στὸ σκοτάδι τὸ γελαστό φῶς τῶν ὠραίων
ματιῶν;

Μιλάτέ μου, μενεξέδες, στὸ θλιβερὸ δειλινό,
γιὰ τὰ σιγαλὰ λόγια, ποῦ ἐξεψύχθησαν μέσα στὴν
σκιά τοῦ μακρινοῦ περιβολιοῦ: « Ἄνοιξε τὰ κου-
ρασμένα σου βλέφαρα ἀντίκρου στὰ δικά μου καὶ
ἄς ἀπλωθῇ μπροστὰ στὴν ψυχὴ μου τὸ ἀτα-
ξειδευτο πέλαγο τῶν ματιῶν σου. Ἡ ψυχὴ μου
ἀνοίγει λευκὸ, ταξιδιάρικο πανάκι. ὦ! νὰ ταξι-
δέψω στὸ πέλαγο τῶν ματιῶν σου! Ἡ χρυσογά-
λαζες μπουνάτσες φιλοῦνε μὲ τὰ μελωδικὰ κυμα-
τάκια τὴν ἀνήσυχη καρένα μου· ἡ ἀπάρθενες
αὔρες χαϊδεύουν τὰ μελαγχολικά μου ξάρτια, ἡ
μαῦρες μπόρες παραφυλάξουν πίσω ἀπὸ τὰ ματω-
μένα σύννεφα τὸ ἀδύνατο πανί μου. Ἄνοιξε
τὰ κουρασμένα σου βλέφαρα ἀντίκρου στὰ δικά
μου. Ἡ ψυχὴ μου ἀπλόνει λευκὸ ταξιδιάρικο
πανάκι . . . »

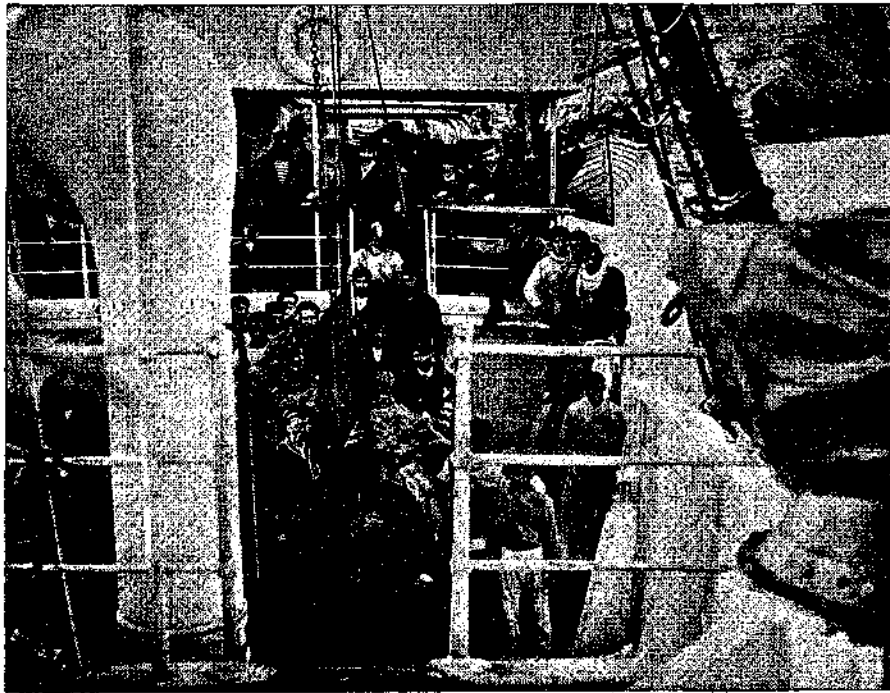
Μιλάτέ μου, μενεξέδες, στὸ θλιβερὸ δειλινό
γιὰ τὰ σιγαλὰ λόγια ποῦ ἐξεψύχθησαν μέσα στὴ
νύχτα τοῦ μακρινοῦ περιβολιοῦ. « ὦ καλέ μου,
δῶσέ μου τὰ χέρια σου μέσα στὰ δικά μου, ἔνωσε
τὴν ἀναπνοή σου μὲ τὴν δική μου καὶ μείνε αἰώ-

νια ἀντίκρου μου, ὅπως μείνουν τάχαπτημένα ταίρια
τῶν ἀκινήτων δένδρων. Τὰ μάτια μου δὲν θὰ
κλείσουν αὐτὴ τὴ νύχτα μπροστὰ στὰ δικά σου.
Καὶ ὅταν ὀλη σου ἡ ψυχὴ χυθῇ μέσα στὴ δική
μου, τότε τὰ μεγάλα μου ματάκλαδα θὰ πέσουν
σὰν σιδερένιες πύλες καὶ δὲν θὰνοίξουν πλέον
καμμίαν αὐγὴ. Τὸ φιλημά σου ἄς μὴ σωπάση
ποτὲ ἀπάνω στὰ χεῖλη μου, ὅπως τὸ κελάρισμα
τῆς πηγῆς ποῦ βρέχει τὰ πόδια μας, καὶ τὰ σώ-
ματά μας ἄς μείνουν ἀγκυλιωμένα ἐπάνω ἀπὸ
τὰ ἐφήμερα ἄνθη, ὅπως τὰ αἰώνια ταίρια τῶν
ἀκινήτων δένδρων . . . »

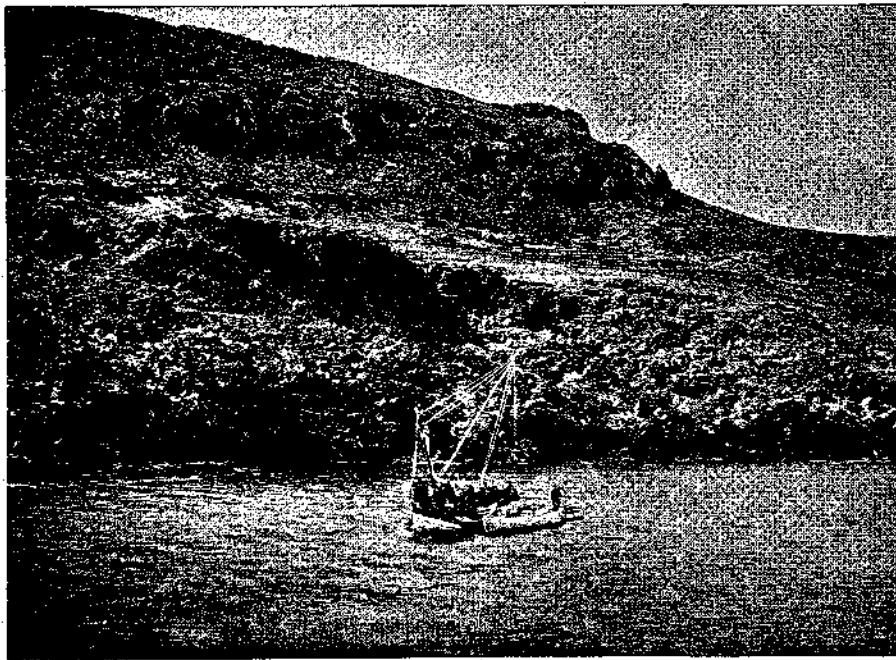
Μιλάτέ μου, μενεξέδες, μιλάτέ μου ἀκόμα
γιὰ τὸ μακρινὸ περιβόλι. Ἐπέθαναν τάχα ὅλα
τὰ λουλούδια; Ἡ σκιές τὰ ἐπνίξαν τὰ μαρμα-
ρένια τὰγάματα; Ἡ νύχτα τῆς ἐσθυσε τῆς χρυ-
σῆς πλεξοῦδες τῆς Βερενίκης . . . Μιλάτέ μου,
μενεξέδες, μιλάτέ μου ἀκόμα γιὰ τὸ ἀταξιδευτο
πέλαγο τῶν γαλάζιων ματιῶν. Ἡ χρυσογάλαζες
μπουνάτσες ἐχάθηκαν πίσω ἀπὸ τὴ θλιβερὴ
πρῆμη; Ἡ μαῦρες μπόρες τὸ ἐκατάπιαν τὸ λευκὸ
ταξιδιάρικο πανάκι; Ποιὲς ἀμμουδιὲς ἀφθαστεῖς
κυνηγοῦν τὰ σκορπισμένα συντρίμμια; Μιλάτέ
μου, μενεξέδες, γιὰ τὴ βακχικὴ νύχτα τοῦ μα-
κρινοῦ περιβολιοῦ. Ἐπέθαναν ὅλα τὰ λουλούδια;
Ἡ σκιές τὰ ἐπνίξαν τὰ μαρμαρένια ἀγάματα;
Τὰ κλαυθμυρὰ συντριβάνια ἐστέρησαν μέσα στὸ
σκοτάδι;

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Επί της Μυκάλης: Η ανέλιξις τῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἡ θέσις τῆς ἀνευρέσεως.

ΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΙΔΕΑΙ

ΤΑ ΚΕΡΑΜΟΧΡΟΑ ΤΕΥΧΗ

Όταν βλέπω
κεραμόχροα τομίδια
να σκορπίζονται
εἰς ὅλας τὰς
γωνίας τῆς Ἑλλάδος,
ν' ἀνοίγουν
δρόμον εἰς τὰς
ιδέας, νὰ ἐγκαθίσ-
τοῦν συγκοινωνίας
με τὸν πνευματικὸν
καὶ ἠθικὸν κόσμον,
ὡς νὰ ἐστήνοντο
τηλεγραφικοὶ στυλοὶ
ἢ νὰ ἐστρώνοντο
σιδηραὶ τροχαίαι
εἰς

κῆν. Καὶ συνεργάζονται,
διαφοροτρόπως, δίδοντα
ἢ δεχόμενα τὸ φῶς,
τὰ φωτισμένα πνεύματα,
καὶ τὰ πνεύματα τὰ
στοιχειώδη καὶ μωδια-
σμένα, τὰ μέγαρα τῶν
πόλεων καὶ αἱ καλύβαι
τῶν ὑπώρειων καὶ τῶν
κοιλιάδων, καὶ συνενοῦται
καὶ ἀδελφοῦται τὸ
ὅλον ἔθνος ἐπὶ τοῦ
εὐγενοῦς ἔργου.

Παντοῦ φθάνει τὸ
μικρὸν κεραμόχροον
βιβλίον καὶ σκορπίζει
μειδιάματα μετὰ τὸ
γλυκὺ τοῦ χρώμα·
ἀνακινεῖ ιδέας· σκορπίζει
φῶς.

Τὸ ἐν λαμβάνει τὰ
βλέμματα, βλέμματα
κύπτοντα ταπεινὰ πρὸς
τὸ χῶμα τοῦ χωραφίου
ὡς τοῦ ὀργώνοντος βοός,
βλέμματα κουρασμένα
ἀπὸ τὸ ῥάψιμον ἢ τὸ
κάρφωμα καὶ τ' ἀνυψῶναι
εἰς τὸ στερέωμα καὶ τὰ
διδάσκει τὴν ἀνάγνωσιν
τοῦ μυστηριώδους κόσμου
τῶν ἀστρῶν καὶ αἱ
ψυχαὶ αἱ συμμαζεμένα
πρὸς τὸ ἔδαφος ἀναπνεύου
ἐκεῖ ἐπάνω τὴν ἀτμόσφαιραν
τοῦ ἀπείρου.

ἀπατήτους χέρσους καὶ
ἀγρίας λόχμας, δὲν
εἰξεύρω ἂν περισσότερον
προσηλῶνα τὸ βλέμμα
μου εἰς τὸ τέλος, εἰς τὸν
μέγαν σκοπὸν τοῦ «πρὸς
διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων
Συλλόγου» ἢ εἰς τὴν
κινουσαν ἀρχὴν, τὴν
κατορθώσασαν νὰ φθάσῃ
μέχρι τοῦ τέλους, ἀγνοῶ
ἂν περισσότερον ἐπιδο-
κιμάζω τὸ ἔθνικώτατον
ἔργον ἢ θαυμάζω τὴν
διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ
καταβληθεῖσαν θέλησιν.

Διὰ νὰ λάβῃ σάρκα τὸ
ιδεῶδες τοῦτο τὸ
εὐγενές, καὶ ἀπὸ τὸν
φантаστικὸν κόσμον τῶν
ὀνείρων νὰ ἐνδυσθῇ τὴν
κομψὴν μορφήν, τὴν
ὁποίαν τῷ ἔδωκεν ἡ
πραγματικότης, ποῖα
συσσώρευσις ἀκαταπονήτου,
καρτερικῆς, πολυμεροῦς,
ἀγγίνου προσπάθειας
ἐχρειάσθη, ἀπὸ τῆς
ἐξεγέρσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος
τῶν μεγάλων μέχρι τῆς
ἐξεγέρσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος
τῶν μικρῶν! . . . Διότι
διπλοῦς ἦτο ὁ ἀγὼν, ν' ἀνοίχθουν
αἱ μεγάλαι θύραι, νὰ
ἐνθουσιασθῶν καὶ νὰ
πεισθῶν ὅσοι ἠδύναντο
νὰ χορηγήσουν τοὺς πόρους,
καὶ ν' ἀνοίχθουν αἱ
μικραὶ θύραι, νὰ ἐνθουσιασθῶν
καὶ νὰ πεισθῶν ν' ἀναγνώσκουν,
ὅσοι δὲν εἶχον καμμίαν
διάθεσιν ν' ἀναγνώσκουν,
ἢ ἀνέπνεον τὰς δηλητηριώ-
δεις ἀναθυμιάσεις τοῦ
βιβλιοκαπηλικοῦ βορβόρου.

Καὶ ἡ κατάκτησις
κατωρθώθη· εἶνε δὲ ἀλη-
θῆς κατάκτησις· διότι
πᾶσα νέα ἀποστολὴ τῶν
ὠραίων τευχῶν εἶνε
ἐμπηξίς σημαίας εἰς
χώραν ἀδέσποτον καὶ
βάρβαρον ἢ ἐπικίνδυνον
καὶ ἐχθρι-

καὶ ἀναμνήσεις αἱ
θηρησκευτικαὶ ἀφυπνίζονται·
ἢ συμβολικὴ ἀρχιτεκτονικὴ
τοῦ ναοῦ, αἱ ἐορταὶ καὶ
αἱ ἀκολουθίαι, τὰ μυστήρια
καὶ αἱ ἱεραὶ τελεταί, ὅλα
ὅσα ἐκάλυπτον ἡμίφως· ἢ
καὶ σκότος, ὅλα φωτίζονται·
φῶς χαρμόσυνον γίνε-
ται μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
ὡς νὰ ἦτο Πάσχα· ὁ
κατὰ παράδοσιν εὐλαβὴς
μηχανισμὸς τῆς λατρείας,
ὁ συγκεντρῶν δεισιδαιμόνως
ὅλον τὸν χριστιανισμὸν
εἰς τὸ ἀνάμμα ἐνὸς κηρίου
ἢ τὸ σταυροκόπημα κατὰ
τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν
ἐκκλησίαν, μεταβάλλεται
εἰς ἀληθῆ ἀναπτέρωσιν
πρὸς τὰ ὕψη.

Ἐν ἄλλο, ἀποκρινόμενον
εἰς τὸν πόθον τοῦ ἀγνώστου,
τοῦ ἀπομεμακρυσμένου,
τὸν ὁποῖον ἕκαστος
τρέφει μέσα εἰς τὴν
ψυχὴν του, ὁδηγεῖ
εἰς τὰ ἄκρα τοῦ κόσμου,
εἰς τὰς ἐσχάτιας τῆς
ἡπείρου τοῦ ἄλλου
ἡμισφαιρίου, εἰς τὰ
νοτιώτατα τῆς Ἀμερικῆς
καὶ μεταφέρει εἰς ἀρχηγόνους
καταστάσεις, καὶ εὐρύνει
τοὺς ὀρίζοντας τῆς
ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως
καὶ σκέψεως, καὶ ἐξε-
γειρεῖ τὸ ἐνδιαφέρον
πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν
ἀνθρωπότητα.

Τοῦτο διευθύνει τὸν
ὀφθαλμὸν εἰς τὸν Μικρό-

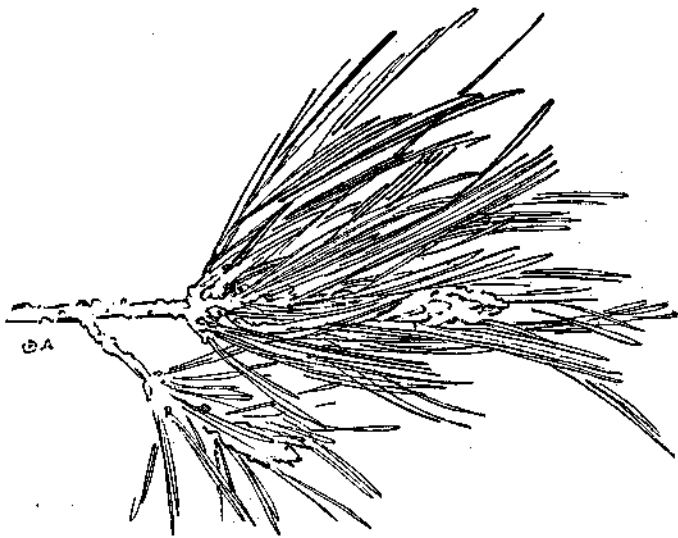
κὰς ἀρετὰς τοῦ πρώσου στρατιώτου, ἀγαθότητα καὶ εὐθύτητα στρυφνὴ ἴσως, ἀλλ' εἰλικρινὴ πάντως. Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λεπτομερείας τῶν ἐξωτερικῶν τύπων πολλάκις ἐκτὸς συνήθων ὑπερβολῶν σφάλλεται ὁ συγγραφεὺς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πλοκὴν τοῦ δράματος παρατηρεῖ τις, ὅτι τυχαίως καὶ ἐκ συμπτώσεως εὐρίσκειται ἡ ἐρωμένη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν φιλονικεῖ μὲ τὸν λοχαγὸν καὶ παρουσιάζεται αὐτῇ τότε. Ἄρα κατὰ σύμπτωσιν μαθαίνει οὗτος ὅτι ὁ ἀνθυπολοχαγὸς δὲν κρατεῖ τὸν λόγον του. Ἀλλὰ μήπως δὲν θὰ ἦτο φυσικόν, καὶ ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει τὸ πρῶτον ὅπερ θὰ ἔπραττε πᾶς ἀνθυπολοχαγός, μὴ μᾶλλον τὰ τῆς δυσφημίσεως, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν συνταγματάρχην, νὰ τῷ διηγηθῇ τὰ διατρέξαντα καὶ νὰ ζητήσῃ τὸν λόγον του ὀπίσω; Καὶ πᾶς συνταγματάρχης θὰ τὸν ἔδιδεν. Ὡστε τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς πλοκῆς τοῦ δράματος εἶνε ἀσθενέστατα. Πρὸ πάντων οἱ χαρακτήρες εἶνε, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, οὐδόλως στρατιωτικοί. Ἐπειτα δὲ ἀκατάληπτος καθίσταται καὶ ὁ σφοδρὸς ἔρωσ πρὸς τὴν νέαν, ἥς ὁ χαρακτήρ μένει πάντοτε σκοτεινὸς μέχρι τέλους, ἐνῶ ὄφειλεν, ἔστω καὶ δι' ὀλίγων, νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ νὰ δικαιολογηθῇ τὸ πάθος τοῦ ἥρωος.

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι καὶ σατυρικά ἐπιγράμματα καὶ πικρὰς πλὴν ἀληθεστάτας κοινωνικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν διαφόρων γυναικῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ περιέχει ὁ ἐπιτυχῆς-τοῦ δράματος διάλογος καὶ ἐν γένει ἄλλως λαμπρὰ χαρακτηρίζεται καὶ σατυρίζεται μέρος τοῦ στρατιωτικοῦ βίου.

Ἐκτὸς τῶν διαφόρων νέων ἔργων εἶχομεν καὶ ὀλόκληρον ἴδρυμα πλῆρες σχετικῆς πρωτοτυπίας. Τοῦ Ε. φὸν Βολτσόγγεν τὸ *Uberbrette*, κατ' ἀπομίμησιν τῶν παρισινῶν *cabarets*, εἶδος σκηνῆς προωρισμένης δι' ἑλαφρὰ τραγούδια· καλλιτεχνικώτερον καὶ διὰ λεπτοτέρας ὀρέξεις προωρισμένον *Variété*. Καὶ ὡς ἀρχὴ μὲν ἦτο βεβαίως ἐπιτυχῆς ἡ ἰδέα. Κατὰ πόσον ὅμως τὸ γερμανικὸν πνεῦμα, μήπω εἰθισμένον εἰς τὰ τοιαῦτα, θὰ δυνήθῃ νὰ παρουσιάσῃ λεπτὰ καὶ πνευματώδη καλλιτεχνήματα... καὶ ὅπερ ἐπίσης σπουδαῖον, κατὰ πόσον θὰ εὐρεθῶν οἱ λεπτοὶ κωμικοὶ καὶ αἱ χαριτωμένα ἀοιδοὶ καὶ χορευτρίαι—εἶναι ἀπορίαί, τὰς ὁποίας μόνον τὸ μέλλον θὰ λύσῃ.

Βερολίνον, Φεβρουάριος 1901.

N. Δ. ΠΑΠΠΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ :

Εἶδον εἰς ἑαρινὴν ἡμέραν, μεδιῶσαν ἐξ ἡλίου, τὴν θυσίαν μιᾶς παλλεύκου περιστερᾶς, σφαιγιασθείσης ὑπὸ τοὺς τροχοὺς τοῦ τραίνου ἐν μέσῳ τῆς μεταξίνης πρασινάδας τῶν ἀγρῶν, οἱ ὅποιοι ἤπλωνον τὴν πᾶν των μέχρι τῶν ράβδων τοῦ σιδηροδρόμου. Εἶπε πῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς λευκὸν νέφος περιστερῶν ραμφίζουσῶν τὰ χόρτα, ὡς δὲ τὸ τραῖνον ἔφθασεν ὀρμητικὸν καὶ περιφρονητικώτατον πρὸς τὴν ζωὴν τῶν ὀλίγων πτερωτῶν, μία ἐξ αὐτῶν μετεβλήθη ὑπὸ τοὺς τροχοὺς του εἰς συντρίμματα αἱματωμένων πτερῶν, μὴ ὑποπτευθεῖσα ὅτι ὁ ἀτμός, ὁ σίδηρος, ἡ ταχύτης καὶ τὸ βάρος τῶν ἐπιβατῶν θὰ συνειργάζοντο διὰ νὰ συντρίβουν τόσον θριαμβευτικῶς τὴν μικροῦλαν πανεύμορφον ζωὴν της. Ἀπὸ τότε—εἶνε κατὶ τι τὸ θέαμα δέκα βαγονίων κατακοπτόντων μίαν περιστερὰν—μου ἦτο ἀδύνατον νὰ σκεφθῶ κἄν ὅτι ἄνθρωπος εἰμπορεῖ νὰ τύχῃ παρομοίου θανάτου. Καὶ ὅμως προχθές, κατὰ διαβολικὴν τύχην, ἤμην εἰς ἓκ τῶν ἐπιβατῶν τοῦ τραίνου ἐκείνου, τὸ ὅποιον ἐσφαγίασεν ἓνα αὐτόχειρα, μου ἀφῆρεσε δὲ πολλὴν ἡσυχίαν ἡ ἰδέα μόνον ὅτι συνετέλεσε καὶ τὸ βάρος τοῦ ἰδικοῦ μου σώματος διὰ νὰ συντριβῇ ἓνα κρανίον καὶ ἓνα πτωγὸν ἰδανικόν, τὸ ὅποιον ἀφεύκτως θὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖ μέσα. Καὶ ὁ σιδηροδρόμος ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον καὶ τοὺς σφυριγμούς του, σπογγίζων ἐπὶ τῶν ράβδων τοὺς αἱματωμένους του τροχοὺς. Ὁ ἀτμός ἐχρησιμοποίηθη ὡς κίνησις διὰ νὰ φωνεῖ τὰς ἀποστάσεις, ἀλλ' ἀπὸ τίνος ἐν Ἑλλάδι φονεῖ περισσότερους ἀνθρώπους ἢ ὥρας καὶ διαστήματα. Ἡ μισαματικὴ νευροπάθεια τῆς

αὐτοκτονίας, ὡς τὴν ὀνομάζουσι οἱ φρενολόγοι, ὠθεῖ τοὺς ἀπηλπισμένους κυρίως ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν τραίνων. Ἡ θάλασσα κινδυνεύει νὰ καταργηθῇ πλέον ὡς μέσον αὐτοκτονίας, τὸ δηλητήριο, τὰ κάρβουνα, τὸ σχοινίον ὑφίστανται τὴν αὐτὴν τύχην. Μένει εἰς τοὺς ἀπηλπισμένους προσφιλεῖς ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς ζωῆς ὁ σιδηροδρόμος, ὁ ὁποῖος φθάνει μακρόθεν βοῶν ὡς νὰ τοὺς καλῇ καὶ νὰ ὑπόσχεται τὸ εὐεργέτημα τοῦ ἀκαριαίου ἀφανισμοῦ. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν μεταβαίνουν εἰς τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν νομίζουν καλλιτέραν, ἀλλὰ τὸ σύντριμμα, τὸ ὅποιον κληροδοτοῦν εἰς τὸν κόσμον, ὡς ἐνδειξὴν ἀηδίας ἐναντίον του, δὲν τοὺς καθιστᾷ διόλου ὠραίους νεκρούς. Διότι ὁ κόσμος ἔχει τὴν παράλογον καὶ δικαίαν συγγρόνως ἀξίωσιν ἀπὸ τοὺς λατίζοντας τὴν ζωὴν νὰ ἐκλέγῃσιν ἓνα τρόπον αὐτοκτονίας ἥπιον καὶ ἀντὶ θρυμμάτων νὰ τοῦ ἀφίνουσι τοῦλάχιστον ἓνα πτώμα ἀκέραιον μὲ ἀθικτον τὴν αἴγλην τοῦ θανάτου. Εἰς τὴν κοινωνικὴν μας ζωὴν εἶνε γνωστὸν ὅτι ὑπάρχουν αὐτοχειρίαι, τὰς ὁποίας παρακολουθεῖ μία βροχὴ ἀνθέων, καὶ αὐτοχειρίαι τῶν ὁποίων ἡ δόξα σβύνει ἐπάνω εἰς τὸν χάρτην τῶν ἐφημερίδων. Ἀστυότατον βεβαίως εἶνε τὸ νὰ σκέπτεται, ἐκεῖνος ποῦ βιάζεται ν' ἀπέλθῃ ταχύτερον ἐκ τοῦ κόσμου, πῶς νὰ εὕρῃ ὠραῖον τρόπον αὐτοχειρίας. Ἀλλὰ βλέπετε ὅτι πολλοὶ ἔκαμαν αὐτὴν τὴν σκέψιν. Ἐκεῖνοι ποῦ ἔπεσαν ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα βεβαίως ἐβασάνισαν ἐπαρκῶς τὸ πνεῦμά των ἕως δτου ἀνακαλύψουν τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς ἰδανικῆς αὐτοκαταστροφῆς, ἥλλαξαν πολλὰ

σχέδια μεταξύ τοῦ ρεβόλβερ καὶ τοῦ Παρθενῶνος, προκατέστρωσαν βαθεῖς ὑπολογισμούς ἐπὶ τῆς ὑστεροφημίας των, ὑπελόγησαν ἐπὶ τῆς μωρίας τοῦ κόσμου, ἐπὶ τῶν εὐκόλων δακρυῶν τῶν γεροντοκορῶν, ἐπὶ τῆς μεταρσιωτικῆς ἀρθρογραφίας τοῦ τύπου. Εἶδον ὅτι ἀνέμενε κάτωθεν τοῦ Παρθενῶνος νὰ ἀρπάσῃ τὰ πτώματά των μία Δόξα φέρουσα κάνιστρα ἀνθρώπων, στίχους καὶ ληκυθίους, εἰς τὰς ὁποίας ὅλοι οἱ ζῶντες βροτοὶ ἐθεώρησαν χρέος ν' ἀποθέσουν τὰ δάκρυά των. Καὶ ἰδοὺ ὅτι δὲν εἶχον ἀδικον, διότι οἱ ἰδιοὶ των τάφοι ἀναζητοῦνται ἀκόμη ἀπὸ περιέργους καταφθάνοντας ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους, ἐνῶ οἱ τάφοι τῶν ριπτομένων εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ σιδηροδρόμου ἐπιγίγσκον ἀγνωστοὶ μέσα εἰς τὰ χέρτα.

Οἱ αὐτόχειρες τοῦ μέλλοντος, ὅσοι θέλουν νὰ ἀφήσουν ὀπισθὲν των μίαν γραμμὴν φωτός, ἅς μὴ ἀναμένουν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ὑπεράτης ἀποφάσεως τὸν σφυριγμὸν τοῦ τραίνου, ἀλλ' ἅς ἀναζητοῦν ἓνα βράχον κἄπως γνωστόν, μίαν ἀρχαίαν στήλην, ἓνα κιονόκρανον ἔχον ἱστορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ προσθέσουν καὶ τὴν ἰδικὴν των. Ἄς ἐκλέγουν δὲ ὡς ἡμέραν τοῦ ἐξαφανισμοῦ μίαν ἀττικὴν ἡμέραν πλήρη ὑλοφεγγυῶς κυανῆς αἰθρίας, διὰ ν' ἀρίνουν πάντοτε εἰς τοὺς ζώντας τὴν ἀπορίαν πῶς ἐτόλησαν ν' ἀποθά-
νουν ὑπὸ τοιαύτην πλήμμυραν μειδιῶντος φωτός.

Ὅπισθεν αὐτῶν τῶν ἐνδόξων θὰ ἀκολουθῆ μίαν ἄλλην σειρά ἀγνωστων αὐτοχειρισμένων. Ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀπῆλθον ἐγώισται, ἀγρίως ὑπερήφανοι, ἐμπτυστικῶς καταφρονητικοὶ πρὸς τὸν κόσμον. Ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐσκόρπισαν τὸ κρανίον εἰς τοὺς τέσσαρας τοίχους ἢ ἔβαψαν ἐρυθρῶς τοὺς σιδηροδρομικοὺς τροχοὺς, ἀδιαφοροῦντες ἂν θὰ εἶνε ἄσχημοι νεκροὶ, ἀρίνοντες δι' ἄμυδρᾶς γραφῆς μολυβδοκονδύλου μίαν φλεγματικὴν ἐξήγησιν πρὸς τὸν κόσμον μὲ τρεῖς λέξεις: «Αὐτοκτονῶ διότι ἠγάπων». «Φεύγω διότι δὲν μοῦ ἀρέσει ἡ ζωὴ». Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ φοιτητῆς, ὁ αὐτόχειρ τῆς προχθῆς. Ἄλλὰ καταλείπει ὀπισθὲν του τὸσον περὶ ἐκμυστήρουν, τὸσον πτωχὴν δικαιολογίαν! Ἐγραψεν: «αὐτοκτονῶ δι' οικονομικὰς δυσχερείας». Τρεῖς λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀδυνατοῦν νὰ σηκώσουν τὸ βάρος τῆς ἀπωλείας μιᾶς νεότητος. Τρεῖς σταγόνες αἵματος καὶ τίποτε πλέον. Ἐφθάσαμεν τάχα εἰς τὸ σημεῖον, κατὰ τὸ ὁποῖον δύο βραχιόνες ἀνθρώπου 25 ἐτῶν καταδικάζονται εἰς ἀχρησίαν; Ὀρισμένως ὁ ἀτυχῆς νέος, πλάσμα τῶν σχολείων, πνεῦμα, τὸ ὁποῖον τίς οἶδε ποίους ἀποστραγγισμούς ὑπέστη ὑπὸ τὸν γρόνθον τοῦ δα-

σκαλισμοῦ, ἐδιδάχθη νὰ μὴ ἔχη ἰδανικά. Κανεὶς δὲν τοῦ εἶπεν ὅτι ἡ ζωὴ πληροὶ τὰς διαστάσεις τοῦ ἀπείρου. Αὐτὸς ἔβλεπε τὴν ζωὴν ἐξερχομένην μόνον ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ ἐλληνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ κρατοῦσαν ὡς σημαίαν τὸν πάπυρον τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος. Ὅταν εἶδεν ὅτι ἡ περίφημος ἐκείνη θύρα ἐκλείσεν ἐμπρὸς του, ἐθεώρησε χρέος του ν' ἀπέλθῃ τοῦ κόσμου. Καὶ ὑπῆρχον περὶ αὐτοῦ ἀμέτρητοι σκαπάναι ἐργασίας, ζητοῦσαι δύο χεῖρας, δύο νεανικὰς χεῖρας, ὑπῆρχε βεβαίως μία πέννα σκονισμένου συμβολαιογραφείου. ἓνας πῆχυς ἐμπόρου ἢ μία ρίγη μηχανουργείου. Ἄλλ' ὁ αὐτόχειρ εἶχε τὰ βλέμματά του, τὰ ὁποῖα δὲν ἔβλεπον τὸ φῶς, καθηλωμένα εἰς τὸ σύμβολον τῆς παρελθούσης χαρτοθησαυρίας, εἰς τὸν πάπυρον, ὁ ὁποῖος ἀναγορεύει ἓνα διδάκτορα καὶ τὸν ρίπτει κατόπιν δυστυχῆ μεταξὺ τῶν συγκρουομένων ἀγκῶνων τοῦ κόσμου. Ὅταν ἐψηφίσθη ὁ καταθλιπτικὸς νόμος τῶν βαρέων ἐκπαιδευτικῶν τελῶν, ὁ ὁποῖος διεπλάτυνε τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἤνοιξε χώρον εἰς τοὺς ἀλληλοπατομένους βιοπαλαιστάς, ἐνθυμοῦμαι ὅτι μία ἐξαλλος διαδήλωσις φοιτητῶν ἐπλησίασε τὸν Ἀναγνωστάκη, τὸν ἀείμνηστον καθηγητὴν τῆς ὀφθαλμολογίας:

— Κύριε καθηγητά, κατεστράφημεν. Ὁ ἄσπλαγχνος αὐτὸς νόμος θὰ σβύσῃ τὰ φῶτα τῆς ἐλληνικῆς παιδείας. Ἀδύνατον πλέον νὰ πάρωμεν διπλῶμα.

— Μὰ ἐγώ, κύριοι, σὰς ἐξομολογοῦμαι ὅτι ἐσπούδασα μὲ τριάντα λεπτά τὴν ἡμέραν.

— Ἦτο ἄλλη ἐποχὴ τότε. Τὰ ἐξοδα ἦσαν ὀλίγα.

— Τώρα πάλιν καὶ τὰ ἐξοδα εἶνε πολλά.

— Μὰ θὰ χκταστραφῶμεν. . . Θὰ γυρίσωμεν ἄπρακτοι εἰς τοὺς γονεῖς μας. . .

— Νὰ γυρίσετε, μάλιστα, παιδιὰ μου. Νὰ γυρίσετε καὶ νὰ τοὺς πῆτε ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνετε ὅλοι ἐπιστήμονες. Ποῖος σὰς ἐπίασεν ἀπὸ τὸ λαιμὸ νὰ πάρετε διπλῶμα; Τί θὰ τὸ κάμετε;

Καὶ ἡ διαδήλωσις ἀπεχώρησεν. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἐπιστημονικὴ χαρτοζωὴ ἤρχισε νὰ χάνῃ τοὺς μανιώδεις προσκυνητάς της. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν ἀκόμη νέοι πτύοντες τὸ φρίσσον αἶμά των κατὰ πρόσωπον τῆς Ζωῆς, διότι δὲν θὰ ἠμποροῦσαν μίαν ἡμέραν νὰ φθάσουν εἰς τὴν δόξαν ἐνὸς κοινωνικοῦ τῶν ἐφημερίδων, ἀναγγέλλοντος ὅτι ἔλαβε τὸν ἐπίσημον, ἐνὸς κοινωνικοῦ εἰς τὸ ὁποῖον, φεῦ! σταματᾶ ὀλόκληρος δεκαπενταετῆς ἱστορία ραχιτικῶν σπουδῶν.

Z. A. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

Ο ΣΑΙΡΓΚ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΟΛΙ ΤΟΥ

Ἡ Ἀθήναι φιλοξενοῦν δύο σπανιότητας. Ἐνα μουσικὸν ὄργανισμὸν ἐκ τῶν σπανίων, τὸν ὁποῖον ἡ φύσις φαίνεται φιλοτεχνήσασα μὲ ἀκούρατον στοργὴν, καὶ ἓν καλλιτέχνημα ἐκ τῶν σπανίων, τὸ ὁποῖον παλαιὸς πολίτης τῆς Κρεμόνας ἐφιλοτέχνησε πρὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος μ' ἐμπνευσιν καὶ στοργὴν ἀκούραστον.

Καλλιτέχνημα τῆς φύσεως ὁ λεπτὸς ὄργανισμὸς τοῦ μουσικοῦ, ὁ παλλόμενος εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐξωτερικὴν ἐντύπωσιν, ὁ δονούμενος μελωδικῶς εἰς πᾶν συναίσθημα. Καλλιτέχνημα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὄργανον, τοῦ ὁποῖου τὸ χρυσοῦν ὑπὸ τὸ παλαιὸν βερνίκιον ξύλον ἐμφυγοῦται εἰς τὴν ἐλαφροτέραν ἀνάπαλιν τῆς χορδῆς καὶ ψάλλει καὶ θρηνεῖ μελωδικῶς.

Ἀσύλληπτοι καὶ οἱ δύο ὄργανισμοί, ἀψήφου ἄπαν προσπάθειαν πρὸς κατανόησιν τῶν νόμων καὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐξαιρετικῆς φύσεώς των. Διότι τίς

ποτε ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ ὑπὸ ποίους ἀκριβῶς ὄρους γεννᾶται ἡ μεγαλοφυΐα, ποῖων γύρων τοῦ ἐγκεφάλου ἀνάπτυξις ἀπαιτεῖται διὰ νὰ εἶνε τις μέγας ποιητῆς, ἢ ποῖον ἀκριβῶς σχῆμα πρέπει νὰ ἔχη ἡ κόγχη τοῦ ὠτός διὰ νὰ γίνῃ τις μέγας μουσικῆς; Ἀφ' ἑτέρου δὲ ποῖος τεχνίτης ἐκ τῶν νεωτέρων ἠδυνήθη ποτὲ νὰ κατασκευάσῃ ἓν Στραδιβάριον, τοῦ ὁποῖου τὸ ἀσύλληπτον διάγραμμα διαφεύγει αὐτὴν τὴν φωτογραφίαν, ὅπως οἱ στῦλοι τοῦ Παρθενῶνος τὴν γεωμετρικὴν καταμέτρησιν; καὶ ποῖος εἰμπορεῖ τώρα νὰ ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὸ ξύλον καὶ τὴν χορδὴν τοὺς ἀύλους ἐκείνους ἡχοῦς, τοὺς ὁποῖους ἐφυλάκισαν δι' αἰῶνας αἰῶνων εἰς τὰς κοιλότητας τοῦ βιολίου των οἱ παλαιοὶ τεχνίται τῆς Κρεμόνας;

Ὁ μουσικῆς εἶνε νεώτατος, ἀστὴρ μόλις ἀνατέλλων, ἀλλ' ἀστὴρ πρώτου μεγέθους, τοῦ ὁποῖου θὰ καυχόμεθα ἡμέραν τινα ὅτι ἐδέχθημεν ἐκ τῶν πρώτων τὰς ἀκτίνας. Λεπτὸς, γλωμῶς, μὲ μεγάλους ὀφθαλμούς, μὲ φυσιογνωμίαν εὐκίνητον, ἀντανακλῶσαν καὶ τὰ ἐλάχιστα συναίσθηματά της μουσικῆς ψυχῆς του, μὲ ὄργανισμὸν εὐπαθῆ, συγκλονούμενον καὶ πάσχοντα ὅταν ἐρμηνεύῃ τὰ ἔργα τῶν μεγάλων μουσουργῶν.

Τὸ βιολίον του παλαιόν, τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος: γνήσιον Στραδιβάριον. Ὁ χρόνος, ἀντιστρόφως πρὸς τὸν συνήθη πανδαμάτορα χαρακτῆρά του, διερχόμενος ἐπὶ τοῦ χαριέντος ὄργανου, προσθέτει γλυκύτητα εἰς τὴν φωνὴν του μὲ φιλήματα στοργικὰ. Τὰ γνήσια Στραδιβάρια εἶνε σπανιώτατα καὶ δυσεύρετα. Ἐπάρχουν λαμπροὶ βιολισταί, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐδίδαν εὐχαρίστως περιουσίαν ὀλόκληρον δι' ἓν ἀπὸ τὰ μικρὰ αὐτὰ ὄργανα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν δόξαν.

Ὁ Φραγκίσκος Σαίργκ, βαδίζων ἤδη ἐπὶ τὰ ἴχνη, σχεδὸν εἰς τὸ πλευρόν, τῶν πρώτων βιολιστῶν τοῦ κόσμου Σαραζάτε, Ἰωάκειμ καὶ Ἰζάη, περιέρχεται τὴν Εὐρώπην καὶ μαγεύει τὰ πλήθη μὲ τὸ βιολί του.

Τέλειος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, εἶνε καὶ ἐρμηνευτῆς πιστὸς καὶ ἐμπνευσμένος. Θὰ ἔλεγε τις ὅτι εἶνε πρώτης τάξεως μουσικὸς μεσάζων (medium), ὅστις κατέχει τὴν δύναμιν νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἄπτα σχεδὸν τὰ πνεύματα τῶν μεγάλων μουσουργῶν, τὰ κλεισμένα μέσα εἰς τὰ μέτρα καὶ τὰ πεντάγραμμα.

είκοσι καὶ πλέον αἰῶνας τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ ἱατρικῇ κατεῖχον οἱ Ἕλληνες.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ εἰσήλθεν εἰς τὸ κύριον θέμα του καὶ ἀνέγνωσε χαρακτηριστικὰς σκηνὰς ἐκ τῶν «Ὀρνίθων», τῶν «Σφηκῶν», τῶν «Ἀχαρνῶν», τῶν «Νεφέλων» καὶ τοῦ «Πλούτου» τοῦ Ἀριστοφάνους, εἶτα δὲ σκηνὰς τινὰς τῶν κωμωδιῶν τοῦ Μολιέρου. Ἡ ζωντανὴ καὶ παραστατικωτάτη μετάφρασις τοῦ Ἀριστοφάνους, ἡ κωμικότης τῶν σκηνῶν, ὁ δι' εὐφρολογημάτων κοσμοῦμενος λόγος τοῦ ἑμιλητοῦ, αἱ περιεργόταται πληροφορίαι καὶ αἱ χαρακτηριστικώταται καὶ αστείωτάται εἰκόνες, δι' ὧν ἡσθητοποιοῦντο τὰ ἐκαστοτε λεγόμενα, κατέστησαν ἀληθὲς ἐντύπωμα τὰς διαλέξεις ταύτας καὶ θρίαμβος ἰλαρότητος καὶ παταγῶδων χειροκροτημάτων ἐπέστειψαν αὐτάς. Τοιαύτη ἐπιτυχία ἐπιφυλάσσεται πάντως καὶ εἰς τὴν τρίτην διάλεξιν. Τὰ «Παναθηναῖα» θὰ ἔγωσι τὸ εὐτύχημα νὰ δημοσιεύσουν εἰς προσεχῆ φύλλα τὰ χαρακτηριστικώτερα καὶ τερπνότερα μέρη τῶν ὥραίων τούτων διαλέξεων.

ΤΗΝ ΠΡΟΧΘΕΣ Κυριακὴν, 2 μ. μ., ἔγιναν ἐν Καλλιθέᾳ, παρισταμένῃς τῆς Β. Οἰκογενείας καὶ πλήθους κεκλημένων, τὰ ἐγκαίνια τοῦ Σκοπευτηρίου τῆς «Πανελληνίου Σκοπευτικῆς Ἑταιρείας». Ἐν ἀρχῇ ἐψάλη ἁγιασμός, μεθ' ὃ ο. Α. Μάτεσις ἐξεφώνησεν ὥραϊον λογυδρίον περὶ τῆς σημασίας τῆς σκοποβολῆς.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἑλληνικά.

Ἐξεδόθησαν: Ἡ ἸΔΕΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ, ὑπὸ Στάμον Ἀθ. Παπαφράγκου. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Νέας Ἡμέρας». Ἐν Τεργέστη. Τυπ. Αὐστριακοῦ Λόυδ, 1901, σελ. 22).

— **ΕΠΕΤΗΡΙΣ** τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσῶ», ἔτος Ε'. (Ἐν Ἀθήναις, τυπ. «Ἐστία», Μάισνερ καὶ Καργαδούρη, 1901, σελ. 356, δρ. 5).

— **ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΣΗΡΟΤΡΟΦΙΑΣ**, ὑπὸ Χαράλ. Δ. Χρυσοφίδου. (Ἐν Ἀθήναις, τυπ. «Ἐστία» Μάισνερ καὶ Καργαδούρη, 1901, σελ. 16^{ον}, σελ. 86, δραχ. 1).

— **Ἡ ΗΛΕΚΤΡΑ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ**, ἔμμετρος μετάφρασις, ὑπὸ Ν. Ι. Κυπαρίσση. (Ἀθήναι, τυπ. Κτενῶ, 1900, σελ. 16^{ον}, σελ. 128).

— **ΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑΙ**, ὑπὸ Γεωργίου Δροσίνη. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, Ἀθήναι, τυπ. «Ἐστία» Μάισνερ καὶ Καργαδούρη, 1901, σελ. 16^{ον}, σελ. 88, δρ. 0.40).

— **ΝΥΜΦΑΙΑ**, εἰκονογραφημένον Ἡμερολόγιον τοῦ 1901, ὑπὸ Τάσου Καζώνη. (Ἀλεξάνδρεια, 1901, σελ. 16^{ον}, σελ. 180).

— **ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ**, ὑπὸ Βασιλείου Μεντελίδου ἢ Παπαβασιλείου. (Ἀθήναι, τυπ. «Ὁμόνοια», 1900, σελ. 16^{ον}, σελ. 44, δρ. 2).

— **ΜΟΥΣΕΙΟΝ**, δεκαπενθήμερον εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Διευθυντῆς *Ι. Π. Χρυσουθέοπουλος*.

Ἀγγέλλονται: Ἡ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ, ὑπὸ *Α. Κουτσουβέλη*.

— **ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ**, ὑπὸ Σπύρου Μαιτσούκα.

— **ΑΣΤΡΑΠΗ**, ἑφημερίς ἡμερησία ἀπογευματινὴ. Διευθυνταὶ *Κ. Γιολδῶσης* καὶ *Α. Γιάνναρος*.

— **ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΔΕΥΚΩΜΑ**, εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Διευθυνταὶ: *Δ. Βρασιάνος* καὶ *Τ. Χριστοβίτης*.

Ξένα.

PORTRAITS ET SOUVENIRS, ὑπὸ *Camille Saint-Saens*. (Paris, Société d'éditions artistiques). Φρ. 4.

— **DIE ENGLISCHE BAUKUNST DER GEGENWART**, ὑπὸ *Hermann Muthesius*. (Leipzig und Berlin, Cosmos).

— **THE ORIGINS OF ART**, ὑπὸ *Yrjo Hirn*. (Londres: Macmillan et Co). Prix net 25 sh.

Ἀπὸ τὰ ξένα περιοδικά: Μέγα Σπύλαιον, ὑπὸ *D. Qinn* (American Catholic Quarterly Review, Ἰανουάριος, 1901).

— **Ἡ Βασίλισσα**, ὑπὸ τῆς *Kas Emily Crawford*. (Contemporary Review, Φεβρουάριος, 1901).

— **Μπερλίτζ**, ὑπὸ *Ernest Newman*. (Ἐἰς τὸ αὐτὸ περιοδικόν).

— **Περικοσέερον φῶς ἐπὶ τῆς Ἁγίας Ἐλένης**, ὑπὸ τῆς *Dods Dorothy Mansel*. (Cornhill Magazine, 15 Φεβρουαρίου 1901).

— **Βυζαντινοὶ καὶ Ἀραβες**, ὑπὸ *E. W. Brooks*. (English Historical Review, Ἰανουάριος, 1901).

— **Νέα προβλήματα περὶ τῆς φαντασίας**, ὑπὸ *P. F. Hall*. (Forum, Δεκέμβριος, 1900).

— **Ἐρωτικὰ γράμματα τοῦ Πρίγκιπος Βίσμαρκ**, ὑπὸ *Marion Wilcox*. (Harper's Monthly Magazine, Φεβρουάριος, 1901).

— **Τὸ Νέον Πνεῦμα**, ὑπὸ *H. Aubert*. (Bibliothèque Universelle, Ἰανουάριος 1901).

— **Τὸ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστατικὸν κίνημα**, ὑπὸ *S. Wedar*. (Humanité Nouvelle, Ἰανουάριος 1901).

— **Ἀρνόλδος Μπαϊκλιν**, ὑπὸ *P. Muther*. (Ἐἰς τὸ αὐτὸ περιοδικόν, 26 Ἰανουαρίου 1901).

— **Γερμανοὶ προορραφῆλοι**, ὑπὸ *Gen. von Janson*. (Zeitschrift für bildende Kunst, Ἰανουάριος, 1901).

— **Ἡ Γαλλικὴ Φιλολογία τῷ 1900**, ὑπὸ *Remy de Gourmont*. (Flegrea, 5 Ἰανουαρίου 1901).

— **Μὰξ Μύλλερ**, ὑπὸ *H. Groschke* (Monatschrift für Stadt und Land, Ἰανουάριος, 1901).

